

Názory rodin na aktivní účast mužů na rodičovské dovolené

Bc. Zdeněk Slavík

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zdeněk Slavík**

Osobní číslo: **H140344**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Názory rodin na aktivní účast mužů na rodičovské dovolené**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodinné výchovy, rodičovské dovolené a specifikace programu harmonizace rodin s účastí otců.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

KŘÍŽKOVÁ, Alena. Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008.

Sociologické aktuality. ISBN 978-80-86429-94-6.

KUNDRA, Lucie. Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství. Praha: Otevřená společnost - Centrum ProEquality, 2009. Analýza. ISBN 978-80-87110-14-0.

SEDLÁČEK, Lukáš, Kateřina PLESKOTOVÁ. Aktivní otcovství. Brno: Nesehnutí, 2008. ISBN 978-80-903228-9-1.

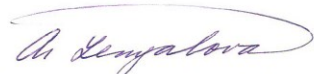
ŠVARÍČEK, Roman, Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Zlatica Bakošová, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **22. listopadu 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20. 4. 2017

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Plati, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odřídá-li autor takového díla udělit svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje tématu muži na rodičovské dovolené. Teoretická část pojednává o tradičním pojetí výchovy, kdy hlavní váha péče o dítě leží na ženě. Mapuje podmínky rodinného prostředí – materiální, kulturní, demografické. Shrnuje dosavadní poznatky o výchově a výchovných stylech. Empirická část je zaměřena na zjištění názorů rodin k aktivní účasti mužů na rodičovské dovolené.

Klíčová slova:

Rodina, žena, muž, dítě, výchova, výchovné styly, sociální role (prostředí), rodičovská dovolená.

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the topic of men on parental leave. The theoretical part is concerned with the traditional concept of upbringing when the main weight of childcare lies with woman. It maps conditions of material, cultural, and demographic family environment. It sums the existing knowledge of parenting styles and upbringing. The empirical part focuses on survey of attitude of families towards men's active participation on parental leave.

Keywords:

Family, woman, man, child, upbringing, educational styles, social role, parental leave.

Touto cestou si dovoluji upřímně poděkovat vedoucí mé diplomové práce, paní Doc. PhDr. Zlatici Bakošové, Ph.D., za pomoc při odborném vedení, cenné rady, připomínky, ale především za ochotu, trpělivost a podporu.

Zvláštní poděkování patří také nejbližším členům mé rodiny za pomoc, pochopení a psychickou podporu během celého mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
1.1 PŘEHLED PROBLEMATIKY V LITERATUŘE	11
1.2 PŘEHLED POJMŮ POUŽITÝCH V DP	12
1.3 FUNKČNÍ RODINA JAKO ZÁKLAD SPOLEČNOSTI.....	14
2 POSTAVENÍ A ROLE OTCŮ V RODINĚ V SOUČASNOSTI	15
2.1 NÁROKY ZAMĚSTNAVATELŮ NA MUŽE – OTCE V PRÁCI.....	17
2.2 NÁROKY A OČEKÁVÁNÍ RODINY NA ROLI MUŽE – OTCE RODINY	19
2.3 ZESOULADĚNÍ RODINNÝCH A PRACOVNÍCH OČEKÁVÁNÍ NA POSTAVENÍ OTCŮ V RODINĚ.....	25
3 VÝCHOVNÁ ROLE OTCE V RODINĚ	27
3.1 PŘEROZDĚLENÍ MATEŘSKÝCH A OTCOVSKÝCH ROLÍ VE SPOLUŽITÍ MANŽELŮ V RODINĚ.....	34
3.2 OTEC NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ	36
3.3 UPLATNĚNÍ ROLE MUŽE OTCE V RODINĚ.....	38
3.4 VÝCHOVNÁ ROLE MUŽE OTCE V RODINĚ	39
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	42
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	42
4.2 METODY A TECHNIKY SBĚRU, ZPRACOVÁNÍ A ANALÝZY DAT	42
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	44
4.3.1 Rozhovor – respondent č. 1 JV - kódování	44
4.3.2 Rozhovor – respondent č. 2 DS – kódování.....	48
4.3.3 Rozhovor – respondent č. 3 JZ – kódování.....	52
4.3.4 Rozhovor – respondent č. 4 VZ – kódování	56
4.3.5 Rozhovor – respondent č. 5 PH – kódování.....	61
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
SEZNAM TABULEK	70

ÚVOD

Výchova dítěte od novorozeneckého období až po nástup do mateřské školky je plně na zodpovědnosti rodiny. V našich společensko-kulturních podmínkách má tradičně hlavní úlohu matka co by „strážkyně ohně“, která pečuje o domácnost a dítě 24 hodin denně. Otec je „lovec“, živitel rodiny, který se stará o zajištění potravy a dostatečný zdroj příjmů do rodinného rozpočtu. Volné chvíle, které dává dítěti, a že jich má v dnešní hektické a uspěchané době poskrovnu, věnuje spíše hře nežli výchově.

V posledních letech se však stále častěji můžeme setkat s narušením tohoto ustáleného a historií prověřeného výchovného vzorce. 21. první století sebou nese mnoho přeměn, jednou z nich je i možnost, aby rodičovskou dovolenou absolvoval otec. Toto je podpořeno i změnami v postavení žen na trhu práce. Ženy jsou dnes mnohdy více pracovníě vytíženy a dokážou vydělat víc, než jejich mužský protějšek. Za této situace pak mladý pár upouští od klasického modelu a úlohu vychovatele přebírá tatínek. Rozhodnutí rodiny, že primární péči a výchovu zajistí muž, nemůže nikdo zpochybnit, neboť právo otce na rodičovskou dovolenou je upraveno Zákonem o státní sociální podpoře (Zákon č. 117/1995 Sb.).

Naše práce se věnuje zainteresovanosti otců na výchově a péči o dítě v období rodičovské dovolené. Charakter mého zaměstnání mi umožnil podílet se velmi intenzivně na výchově mého dítěte. Nejednou jsem si připadal, jako bych to byl já, kdo je rodičem na rodičovské dovolené. Tato osobní zkušenost mě vedla k volbě tématu, které si klade za cíl odhalit názory rodin na klady a zápory aktivní výchovy dítěte mužem. Teoretická část práce se věnuje rodině, jako základu společnosti, jejím funkcím a proměnám. Zaobírá se úlohou rodičovství. Přinese souhrn doposud známých poznatků o tradiční výchově a výchovných stylech, jejich pozitiva a negativa. Cílem empirické části, která bude provedena kvalitativním výzkumem za pomoci polostrukturovaných rozhovorů, je zjistit názory a postoje rodin na výchovnou roli muže na rodičovské dovolené. Naše práce by mohla posloužit jako pomocné vodítko těm rodinám, které se rozhodují, kdo z rodičů ponese hlavní břímě při výchově potomka, aby za ně nerozhodovaly pouze ekonomické a kulturní ukazatele. U těch rodin, kde bude zachován tradiční styl, by měla pomoci otcům uvědomit si, jak důležité je jejich aktivní zapojení se do výchovy potomstva.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Smyslem této kapitoly je uvedení čtenářů do problematiky vztahující se k našemu tématu a vysvětlení si základních pojmů, které se budou v naší práci vyskytovat. Také si zde nastíníme funkce rodiny.

1.1 Přehled problematiky v literatuře

Bylo napsáno velké množství odborných i populárních knih, které se věnují rodině, rodičovství, dětem a výchově. Rodina je ve své podstatě základním stavebním kamenem společnosti, jejímž smyslem je péče o děti a jejich výchova. Nelze se tedy divit zájmu o tuto tematiku, jak ze strany sociologů, psychologů, kteří na tato témata publikují, tak ze strany čtenářů hledajících odpovědi a rady na jejich každodenní starosti.

Oldřich Matoušek ve své knize *Rodina jako instituce a vztahová síť* (2003) popisuje souvislosti mezi rodičovským a partnerským chováním ve vztahu k biologickému původu. I když civilizační pokrok naši biologickou podstatu potlačuje, stejně se toto lidské jádro bude promítat v poruchách zdraví a dysfunkcích rodiny. Biologická odlišnost mužů a žen je předpokladem pro fungování rodiny. Podle etologů je rodičovské chování starší než chování partnerské. Pozorováním zásunbních rituálů zvířat došli k závěru, že se vyvinuly z prvotního poskytování ochrany a výživy mláďatům. Dodnes v nich lze spatřovat prvky rodičovského chování. Rodičovský pár by patrně nevznikl bez rozdílného chování muže a ženy. Pro muže je charakteristický postoj aktivního získávání, zatímco žena se podvoluje. Dítě se rodí zranitelné a má velmi dlouhé období dospívání, proto je pro něj velmi výhodné, když o něj pečují oba rodiče (Matoušek, 2003, s. 15).

Eduard Bakalář v knize *Průvodce otčovstvím* (2002) zmiňuje význam otce pro dítě, rodinu i společnost. Jak dokazuje evoluční psychologie, svůj začátek má otcovská role už v době prehistorické. Muž nalézal obydlí, chránil svoji partnerku, dítě i přístřešek, zajišťoval potravu. Učí dítě lovit, bojovat, jednat. V průběhu života pomáhá svým potomkům v utváření společenství. Během historického vývoje lidstva se z výše popsaných důvodů ženy fixovaly na jednoho partnera, který je dokázal zaopatřit. Pomocí několika dočasných partnerů by jen těžko dosáhly takového zajištění (Bakalář, 2004, s. 124). Výzkumy ukazují, že starostlivost angažovaného tatínka bude mít nejspíše dlouhodobý pozitivní vliv i na schopnosti dítěte vcítit se a být ohleduplný ke svému okolí. Ani dětský tvořivý potenciál by nedosáhl svých možností bez pozitivního rodičovského zájmu. Úlohou dítěte je dospět k samostatnosti. V rodině je to otec, který dítě vede k větší nezávislosti, na rozdíl od matky, která má sklo-

ny potomka přehnaně chránit. Děti zahrnuté mateřskou láskou bez přítomnosti mužského protějšku mají jen málo příležitostí k poznávání světa, a je u nich potlačován vývoj asertivity a nezávislých postojů. Zatímco muži u svých chlapeckých potomků přehnaně brzy očekávají samostatnost, tak matky je nadměrně ochraňují. Kombinací mužského a ženského faktoru ve výchově lze dosáhnout zmírnění těchto extrémních vlivů a zdravého vývoje dítěte (Bakalář, 2004, s. 128).

Zlatica Bakošová ve své knize Sociálna pedagogika ako životná pomoc, hovoří o rodině ve vztahu k sociální pedagogice. Rodina je v současném tisíciletí objektem zkoumání mnoha vědních oborů. O demografické údaje se zajímá sociologie, pedagogiku zajímá výchova dětí v rodinách, o poruchy chování se zajímá psychologie. Rodině se věnují i další vědy, jako jsou filozofie, etnologie, politologie, právo, medicína, ekonomie. Každý ze zmíněných vědních oborů má svůj díl na odkrytí skutečného stavu rodiny, čímž přispívá k vytváření podmínek pomoci rodinám majícím problémy. Nové tisíciletí přináší do rodinné problematiky nová témata. Hovoří se o koncepcích rodinné politiky, o tom jak sladit rodinné a pracovní příležitosti, o rodičovské dovolené. Významnou listinou pro sociální pedagogiku je Sladění rodinných a pracovních příležitostí. Tento dokument, který vydala Evropská komise, obsahuje program harmonizace a široké spektrum postupů, které se různou intenzitou dotýkají výchovy dětí (Bakošová, 2008, s. 90).

1.2 Přehled pojmů použitých v DP

Gender

Označuje sociální rozdíly mezi pohlavími. Je protipólem tradičního biologického pohledu, kdy žena rodí děti a muž obstarává obživu. Pro feministicky orientované sociology nebylo tradiční sexuální dělení důsledkem biologických rozdílů, ale výplodem společnosti. Začali tedy rozdělovat moc a prostředky mezi muže a ženy. (Boudon, 2004, s. 170).

Genderové stereotypy

Jedná se o shrnující popisy a pravidla chování, jednání a vystupování mužů a žen. Tyto představy mohou být velmi často mylné, založené na povrchním poznání, bez hlubší znalosti vlastností získaných výchovou, schopností, životních postojů apod. (Hrdličková, 2007, s. 11).

Mateřská dovolená

Mateřskou dovolenou lze zahájit nejdříve od počátku osmého týdne před očekávaným dnem porodu. Doba, po kterou lze mateřskou dovolenou čerpat, je sedm měsíců (Zákon č. 262/2006 Sb. §195).

Rodičovská dovolená

Rodičovská dovolená je zakotvena v Zákoníku práce a zaměstnavatel je povinen ji poskytnout na žádost zaměstnankyně či zaměstnance. Slouží k prohloubení péče o dítě. Matka může rodičovskou dovolenou nastoupit po ukončení mateřské dovolené, otec od narození dítěte. Rodičovskou dovolenou lze čerpat do tří let věku dítěte (Zákon č. 262/2006 Sb. §196).

Rodina

Malá skupina, která je charakterizována společným domovem, kooperací muže, ženy a jimi vychovávaných dětí. Funkce rodiny je ekonomická produkce, biologická reprodukce a ochrana jejich členů (Sociologický slovník, 1970, s. 415).

Socializace

Proces vývoje jedince v sociální bytost, učením myslet, cítit, jednat. Cílem tohoto procesu je osvojení si vzorů chování, integrace s ostatními lidmi, a zvýšení solidarity mezi členy společnosti (Sociologický slovník, 1970, s. 429).

Role

Role je důležitý termín pro vymezení sociální identity lidí. Je úzce spjata s pojmy norma a kulturní model. Norma je povinnost role, která poutá jedince na jednu nebo více skupin, má úlohu popisovat shodu chování jedinců téže skupiny. Role přináší očekávání určitých činností od jejího nositele (Boudon, 2004, s. 170).

Výchova

Podle nejširšího pojetí se jedná o konání, které ve společnosti zprostředkovává předávání duchovního majetku z pokolení na pokolení. Je to šíření vzorců a norem chování, komunikačních vzorců, hygienických návyků za pomoci rodinné výchovy od nejútlejšího věku dítěte (Průcha, 2006, s. 16). Dnes zakotvené chápání výchovy ji vysvětluje jako jev, který probíhá po celý život, přičemž se jedná o záměrné, soustavné a cílevědomé působení na člověka (V. Pařízek in Průcha, 2006, s. 31).

1.3 Funkční rodina jako základ společnosti

Rodina je jednotkou společnosti. Její hlavní funkcí je reprodukce, péče o děti, jejich výchova a biologické udržení lidstva. Zprostředkovává tradici budoucím pokolením. Rodina je první místo, se kterým se dítě ve svém životě prvně seznamuje. Má podstatný vliv na jeho osobní vývoj i postoje ke zbytku společnosti. Rodina tvořená dětmi, rodiči a případně prarodiči je historií prověřená koncepce, která vykazuje velmi vysokou stabilitu. Dítě ke svému růstu potřebuje jistotu v zajištění základních potřeb jako jsou teplo, jídlo a citově založení rodiče. Životní dráha dítěte je silně ovlivněna působením rodičů, rodičům naopak péče o dítě přináší nové, ničím nenahraditelné rozměry. Rodina tvoří bezpečné zázemí pro své členy, rodina to je domov, kam se její členové vrací. Rodina umožňuje vzájemnou otevřenost, odkládání všech špatných zážitků a sdílení radosti (Matoušek, 2003, s. 11).

Archeologické nálezy z mladší doby kamenné dokládají skupinový způsob života. Je velmi pravděpodobné, že tyto skupiny byly pokrevně spřízněné. Lze se tedy domnívat, že předchůdcem dnešní rodiny byly jakési klany, které měly svého vůdce a kmenovou radu. Muž byl lovec, kterému péče o dítě nepříslušela. Žena zajišťovala sběr plodů a starala se o potomstvo. V období středověku mělo na podobu rodiny velký vliv křesťanství. Rodina byla výrobní jednotkou, obdělávala půdu, chovala dobytek, prováděla řemeslnou činnost. Vliv na uzavírání sňatků neměla láska, ale majetek a postavení rodin ve společnosti. Pozice mužů a žen v rodině se v průběhu století mění. Dnešní role mužů a žen jsou vzájemně promíchané. Ženy se vzdělávají, zapojují do veřejného dění, jsou schopné živit rodinu. Naopak muži jsou ochotni zajišťovat péči o děti a nijak se netrápí tím, že jejich žena pracuje. Dnešní rodina je považována za nejmenší organizační jednotku ve společnosti (Matoušek, 2003).

2 POSTAVENÍ A ROLE OTCŮ V RODINĚ V SOUČASNOSTI

V sociologickém slovníku se můžeme setkat s vymezením role ve společnosti, které zní následovně:

„Souhrn očekávaných jednání vůči jedinci, který zastává určitou sociální pozici (status). Metafora této role vychází z pojetí společnosti jako „jeviště“, na kterém se práva, privilegia a povinnosti spojená s určitou sociální pozicí mění v konkrétní předvídatelné chování. Sociální role řídí jedincovo chování v jeho sociální pozici skrze očekávání publika. Nositel sociální role tato očekávání vnímá, interpretuje a pak převádí do konkrétního rolového chování. Svým sociálním rolím se jedinec učí v procesu socializace. Sociální role není úplně nezměnitelná, jedinec může její pojetí pozměnit, emancipovat se od ní nebo prosadit své pojetí role“ (Jandourek, 2001, s. 207).

Jak tedy vymezit pojem a roli otce, co společnost očekává od otcovské role a jakou roli otec hraje v současné době, těmito tématy se budeme zabývat v následující kapitole.

Na roli otce a jeho postavení v rodině existuje mnoho názorů, zajímavý náhled na věc přináší Matoušek, který vidí jakési zakotvení otcovství na úrovni biologie, tedy že rodičovské chování má svůj původ v biologii, dle něho by vznik rodičovského páru nebyl možný bez specifických způsobů chování muže a ženy, kdy muž zaujímá aktivní roli, kdy má partnerku získávat a imponovat jí, naopak žena se má podvolovat a zdráhat.

Tento přístup se promítá i v jeho názoru na otcovství, kdy otce spatřuje jako člověka s „vysokou otcovskou investicí“ do výchovy a připodobňuje jej k biologickému druhu, jeho definice zní následovně:

„Tato účast je výhodná především proto, že lidské mládě se ve srovnání s mlád'aty jiných druhů rodí velice nezralé a má velmi dlouhé období dospívání. Děti, o které pečují oba rodiče, jsou tedy ve výhodě proti dětem, které by byly odkázány jen na mateřskou péči. Výše popsany rozdíl v namlouvacím chování mužů a žen má svůj důvod v tom, že žena potřebuje muže pečlivě prověřovat, aby se ujistila, že je schopen dlouhodobě pečovat nejen o dítě, ale v době po porodu i o ni“ (Matoušek, 2003, s. 13).

O historické či biologické zakotvenosti role otce v rodině není pochyb, přesto se v dnešní době stále více setkáváme s pojmem krize otců, kdy se čím dál častěji skloňují pojmy jako je nestabilita či nedostatečnost. Právě proto se mnoho autorů v dnešní době zabývá pro-

blematikou současného stavu otcovství, jednou z nich je i autorka Mary Pytchesová, která ve svém díle píše:

„...Je smutným faktem, že nádherná otcovská role je ve společnosti většinou přehlížena. Otec je považován za osobu, která rodině poskytuje peníze na provoz domácnosti, stravu a oblečení dětí. Ještě tragičtější je to, že v některých společenských kruzích je považován v životě dítěte za zbytečného... Dvě světové války, ekonomická krize, bojovný feminismus, snadný přístup k antikoncepčním prostředkům, média, módní trendy a vypjaté pracovní podmínky se s jinými společenskými problémy podílejí na tom, že je otcovství ohroženo“ (Pytchesová in Augustin, 2004, s. 18).

Ve společnosti je zakořeněný názor, že dítěti stačí pouze výchova matky a muž, na rozdíl od ní, není schopen se o dítě sám postarat. Ve skutečnosti to ale není pravda, protože dítě potřebuje pro správný vývoj jak příklad matky, tak i otce. Tato skutečnost vyplývá i ze tří nejdůležitějších potřeb dítěte mezi které patří: *„potřeba modelu vhodného a slušného řešení mezilidských konfliktů, potřeba mužského a ženského vzoru a zkušenosti rodinného života“* (Bobelová, 2016).

V současné době se můžeme setkat s muži a ženami, kteří vstupují do partnerství s myšlenkou rovnoprávnosti, kdy jednotlivé role muže a ženy nejsou striktně rozdělené. Stejným způsobem poté i přistupují k rodičovství. Stále se však můžeme setkat s mnoha páry, které zastávají tradiční rozdělení rolí, tedy otec vystupuje jako živitel rodiny a matka jako pečovatelka a vychovatelka.

Tyto „nové role“ se zdají výhodné spíše pro ženy, kdy se staly rovnoprávnými mužům. Mají mnohem větší možnosti, jsou samostatnější a nezávislejší, mají větší šance dosáhnout úspěšné kariéry. Kdežto role muže jako vůdce byla zakotvena spíše v tradičním pojetí a nová role jim mnoho výhod nepřinesla. Ačkoli se dnes můžeme setkat s muži, kteří mají dítě či děti ve své péči, či jsou na rodičovské dovolené, stále to není běžný jev a mnohými je na takové muže nahlíženo s jakýmsi despektem, kdy zastávají názor, že dítě by měla vychovávat spíše matka. Přesto by se dle našeho názoru role otce v rodině a ve výchově dítěte neměla podceňovat a už vůbec ne přehlížet.

„Přestože je pro dítě primární osobou matka, nemůže zcela nahradit oba rodiče. Role otce je specifická, svébytná a s rolí matky komplementární. Rodiče poskytují doplňující se model chování dvou pohlavních pólů. Otec projevuje specifické verbální i neverbální komunikační chování, které je jiné než u žen, ovlivňuje jazykový vývoj, způsob interakčního cho-

vání dítěte a vývoj jeho pohlavní identity. Otcovy hry s dětmi zpravidla bývají odvážnější, než jsou ty matčiny a muži tak učí děti zkoumat, riskovat, ale zároveň také nést následky za takové chování“ (Bobelová, 2016).

Když se blíže a konkrétněji podíváme na roli otce v rodině a především v péči a výchově o dítě setkáme se s následující definicí:

„Otec je definován jako rodič mužského pohlaví. Rozlišujeme roli biologickou (otec je ten, kdo dítě zplodí), sociální (otec je ten, kdo se o dítě dlouhodobě rodičovsky stará, kdo je vychovává) a právní (komu přináleží rodičovská odpovědnost, práva a povinnosti.) V naší společnosti jsou všechny tři role ve většině případů spojeny“ (Bakalář, 2002, s. 190).

V případě, že máme zájem o nějakou definici vlivu otcovství na vývoj a výchovu dítěte, musíme brát v potaz dvě složky, které na ně mají vliv, tedy složku biologickou a složku sociální. Tyto dvě složky určují rozdíly mezi mateřstvím a otcovstvím. Má na to vliv fakt, že matka je vždy biologicky jistá, otec však nikoli. V dnešní době lze na základě vyšetření za pomoci moderní medicíny zjistit otcovství s naprostou jistotou, ale v dřívější době to nebylo možné. Druhá složka, tedy sociální, je ovlivněná skutečností, že to že je někdo biologický otec ještě nutně neznamená, že je dobrý otec.

2.1 Nároky zaměstnavatelů na muže – otce v práci

Pracovní a osobní život jsou dvě sféry života, mezi kterými je pracující člověk nucen dělat nejvíce kompromisů. Snaha o nalezení rovnováhy mezi osobním a pracovním životem je ve většině případů a pro většinu lidí velmi vyčerpávající a stresující. Zejména za posledních dvacet let se zdá, že v tomto společnost udělala krok zpět. Požadavky pracovního trhu a požadavky na spokojený rodinný život jsou často protichůdné. Práci a osobní život jsme nuceni rozčlenit na naše osobní aktivity, náš volný čas a na rodinný život, který věnujeme péči o rodinu a domácnost. Pracovní trh vyžaduje ničím nevázaného zaměstnance, který je maximálně flexibilní. V dnešní době je vzhledem k pokročilosti informačních technologií stále těžší oddělit pracovní život od toho osobního. Díky těmto technologiím se stále více ovlivňují a prolínají.

Výkon v zaměstnání častěji komplikuje rodinný život právě mužům než ženám. Tato skutečnost se odvíjí od toho, že muži i přes stále více se rozmáhající rovnocennost v zaměstnání, zastávají zaměstnání s vyšší mírou stresové a časové náročnosti.

Z profesního hlediska bývají tato zaměstnání nejčastěji vedoucí a řídicí pracovní posty ve sférách služeb a obchodu. Je logické, že čím více časově a stresově náročné zaměstnání muž zastává, tím je jeho dopad na rodinný život negativnější. Chodí z práce unavený, otrávený, mnohdy ve špatné náladě a nemá tak už potřebný elán na hraní si s dětmi. Pokud je jeho zaměstnání navíc i časově náročné, tak už mu ani nezbývá potřebný čas na společné chvíle s rodinou.

Každý zaměstnavatel by měl dbát na pracovní spokojenost svých zaměstnanců. Povinná péče o zaměstnance je ustanovena Zákoníkem práce, kromě jiného je povinen přihlížet k potřebám svých zaměstnanců, kteří pečují o děti. Pokud například zaměstnanec prokáže, že pečuje o dítě mladší 15-ti let, je povinen mu zkrátit pracovní dobu a podobně.

V roce 2005 provedla agentura CVVM výzkum pro Sociologický ústav AV ČR (Maříková, Kostelecký 2010, s. 402-403), kdy bylo zjištěno, že většina rodičů s malými dětmi, ať už to byli otcové či matky, se domnívá, že péče o nejmenší děti v předškolním věku přísluší matkám. Dle výzkumu bylo zjištěno, že se lidé domnívají, že by si matky, jejichž děti už dosahují školkového věku a měly by se tak navracet do pracovního procesu, měly hledat zaměstnání, které jim dovolí přizpůsobovat se potřebám rodiny. Měly by tedy například pracovat na částečný úvazek, vykonávat práci z domova či si najít zaměstnání s pružnou pracovní dobou. Otcové by ale dle většiny názorů měli pracovat na plný úvazek.

Nároky zaměstnavatelů na zaměstnance se stále stupňují. Současné nároky zaměstnavatelů na zaměstnance vychází z předpokladu společnosti bez rodiny, kdy člověk, aby se zajistil po finanční stránce, musí být samostatný a svobodný bez jakýchkoli závazků a mohl tak zcela vyhovět nárokům svého zaměstnavatele. Na trhu práce tak má největší šance jedinec, muž, který je sám a v jeho práci mu nebudou bránit rodinné či partnerské povinnosti (Beck in Možný, 2008, s. 41).

Čím náročnější zaměstnání zastáváme, tím negativnější vliv má na náš osobní a rodinný život. Náročnost jednotlivých profesí se dělí dle psychické a fyzické náročnosti. Fyzická náročnost práce se dělí na tři stupně:

1. Nízký stupeň

- Jedná se o fyzicky nejméně náročné profese, patří sem profese na manažerských postech, analytici, asistentky a sekretářky.

2. Střední stupeň

- Zahrnuje zaměstnání, jako jsou technici, inspektoři, učitelé, lékaři.

3. Vysoký stupeň

- Jedná se o fyzicky nejnáročnější profese, mezi ně zařazujeme například zedníky, betonáře, dělníky či řidiče kamionů. Dle výzkumů nejnáročnější povolání vůbec zastávají horníci (Malý, Král, Hanáková, 2010, 386).

Přestože společnost povětšinou na muže stále ještě hledí tradičně jako na živitele rodiny, je zaměstnaná žena v dnešních rodinách ve většině případů ekonomickou nutností, lze tedy o současné rodině říci, že kromě jiného je i rodinou zaměstnané ženy, což dříve nebylo úplně zvykem. Na ženu je tak kladen větší nárok než na muže v tom ohledu, že žena musí zvládat nejen své pracovní povinnosti, ale také povinnosti v domácnosti a rodině. Muž je však zase obvykle v práci více zatížen, má větší odpovědnost ve svém zaměstnání, ale na druhou stranu muži také bývají mnohem lépe placeni než ženy. Muži také bývají ve svém zaměstnání spokojenější než ženy. Na muže v rodině je tak kladeno několik požadavků, jednak hmotné zajištění rodiny, ale také pomoc v domácnosti, pomoc s výchovou dětí, ale také citové a vztahové porozumění ve vztahu k ženě, matky svých dětí.

2.2 Nároky a očekávání rodiny na roli muže – otce rodiny

Role otce, muže v současné době je velmi diskutovaným tématem. Tradiční role již přestávají fungovat. V dnešní době nejen muži studují a budují svou kariéru, v současnosti se to týká i žen, které mají stejné možnosti jako muži. Současná žena již nechce žít ve stínu svého muže. Dnešní ženy studují, budují profesní kariéru a svou vlastní finanční nezávislost, tento fakt má za následek jednu věc, porodnost ve vyspělých zemích rapidně klesá. V minulosti tomu tolik nebylo, protože role muže a ženy ve společnosti byly jasně dané.

Dnešní společnost po mužích vyžaduje, aby byli úspěšní ve své profesi, finančně zabezpečili svoji rodinu a zároveň, aby se aktivně zapojili do výchovy dětí a do všech možných rodinných záležitostí a aktivit. Pokud však muž větší část vlastního času potřebného k věnování se svému zaměstnání věnuje rodině, může tím snížit svoji konkurenceschopnost na trhu práce. Tím vzniká paradox, že ať už muž nebo žena, oba se musí rozhodnout, jestli se budou poctivě věnovat spíše rodině nebo kariéře, protože se zdá, že věnovat potřebný čas oběma sférám je nemožné.

Dnešní společnost již poměrně začíná akceptovat odlišné přístupy k výkonu rodičovské role, začíná se objevovat nový ideál otcovství, kdy muž již nestojí v opozici vůči ženě. Vědci hodnotí aktivnější přístup otců ve výchově dětí velice pozitivně, kdy jejich role má významný, pozitivní vliv na utváření mužské identity a společná starost obou rodičů, tedy jak matek, tak i otců, je považována za významný činitel rodinné soudržnosti, stability a jako velice úspěšný nástroj, jak se vyhnout rodinným rozvratům.

S tematikou mužů, otců na rodičovské dovolené je úzce spjaté i pojetí, jak dnešní společnost chápe pojmy jako je mateřství, otcovství a rodičovství obecně. U nás je poměrně malý počet mužů na rodičovské dovolené, oproti zahraničí. Je to zakotvené v tradičním pojetí toho, že muž má živit rodinu a žena pečovat o děti a domácnost. Zejména bavíme-li se o vztahu, výchově malého dítěte, nejčastěji bývá uváděno období do 3let věku, bývá matce přisuzována mnohem větší role než otci.

Existuje tzv. Parsonova koncepce rodiny, která chápe roli muže, otce v rodině, jako člena který začleňuje rodinu do širší společnosti. Tento model však fungoval spíše v době, kdy bývalo běžné, že byly ženy v domácnosti a veškeré finance zajišťoval muž, kdy pak byly jeho ostatní role v rodině omezené (Možný, 1999, s. 79-81).

Dle průzkumu Problémy harmonizace rodinného a pracovního života z roku 2004 by ženy uvítaly větší pomoc mužů v domácnosti a s péčí a výchovou dětí (Horáková, 2004).

Přestože v dnešní době je názor, že matky se dokáží o dítě postarat lépe než otec, a to především díky mateřskému pudu, kterého jsou nositelkami, stále se objevují genderové stereotypy. Jedná se o mýty o otcovství, které stojí na myšlence tzv. univerzality otcovství, kdy je otcovství považované za stejné ve všech kulturách a dispozice k tomu být rodičem jsou vrozené (Sedláček, 2008, s. 20).

Jedním z těchto stereotypů je i názor vycházející z poznatků vývojové psychologie, konkrétně se jedná o teorii Johna Bowlbyho (1988). Ve společnosti byl po dlouhou dobu zakořeněný názor, že muži nemohou být nikdy tak dobrými vychovateli a pečovateli o děti, především malé děti, jako matky, podle tohoto názoru na tom nemají potřebné vrozené dispozice. Tato teorie tvrdí, že opravdu pevné pouto může vzniknout pouze mezi dítětem a matkou nikoli otcem. Tato teorie se opírá o fakt, že toto velice pevné spojení vzniká již v době těhotenství, kdy dítě tvoří s matkou jedno tělo, jednu bytost. Otec takové propojení postrádá, a proto nikdy nemůže být tak dobrý pečovatel o dítě jako je to v případě matky. Tento názor je v dnešní době v podstatě přežitý vzhledem k tomu, že nové poznatky vývo-

jové psychologie ukázaly, že dítě si s rodiči vytváří pouto až po narození a to není nikterak ovlivněno prenatálním obdobím a dítě tak může mít stejně silné pouto k oběma rodičům. Dítě nehodnotí to, kdo o něj pečuje, jestli žena či muž, ale spíše to, jakým způsobem se o něj stará.

Jak jsme si nastínili výše, role otce v rodině se stává čím dál více nejasnou. Svůj význam v tom má jistě fakt, že žena již není brána pouze jako pečovatelka a vychovatelka, ale také jako živitelka. Tato skutečnost staví muže do pozice nikoli hlavního zajišťovatele příjmu do rodiny, ale stává se pouze jedním ze dvou živitelů rodiny. Díky přetrvávajícím tradicím je žena ochotna a schopna vykonávat domácí práce i při výkonu zaměstnání. Zatímco muži nejsou příliš ochotni se s touto novou rolí pečovatele o domácnost ztotožnit.

„Žena je dnes schopna nejen se sama žít, sama vychovávat dítě, má dokonce možnost sama, pouze s asistencí zdravotníků, otěhotnět. Úloha muže v západní rodině je čím dál nejasnější, mužovo postavení v rodině je čím dál nejasnější“ (Matoušek, 1997, s. 32).

Změny ekonomických a sociálně zabezpečovacích funkcí rodiny spolu s emancipací žen zásadně přispívají ke změnám vztahů v rodině. To se dozajista také týká úlohy otce v takových rodinách a jeho mužského prvku.

Změny sociálních rolí rodičů zasáhly současné pojetí rodiny. Přestože proměna uvnitř rodin byla složitá a dlouhodobá, zdá se, že v současné době je méně důležitým prvkem v rodině právě muž, kdy v ní ztratil své výsadní postavení. Žena naopak získala práva, ale také povinnosti, které dříve patřily výsadně muži. Na vině je určitě také skutečnost, že vztah mezi rodiči a dětmi je stále více partnerský či přátelský, což má za následek to, že poklesla autorita muže. To ale neznamená, že by muž v rodině ztratil zcela na významu. Přítomnost obou rodičů je pro děti stále nahraditelná, je však důležité, aby se rodiče ve svých rolích nepředháněli, ale doplňovali.

Výše se věnujeme tématům, jako postavení muže, otce a ženy, matky v rodině, je proto důležité si definovat samotný pojem rodina. Definicí je mnoho, my si zmíníme jednu z nejrozšířenějších, jak ji uvádí Velký sociologický slovník (1996, s. 46), v něm můžeme najít vysvětlení pod termínem rodina následovně:

„Nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury a i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“

Rodina je tedy primární skupinou v celém našem životě, kdy nás nejen formuje od našeho narození, ale doprovází nás celým našim životem. Měla by být zázemím, kde se cítíme bezpečni a plni jistoty. Základem pro vstup do společnosti, kam se stále vracíme. Současné pojetí rodiny označuje rodinu jako nukleární, která má své jádro, kterým je matka, otec a dítě, popřípadě děti.

Přestože se dnes tradiční pojetí rodiny příliš nedodrhuje, můžeme se setkat s mnoha neúplnými rodinami, kdy dítě vychovává pouze jeden z rodičů, stále existují jisté základní věci, které by ten, kdo dítě vychovává, měl dítěti vštípit. Tyto hodnoty hezky shrnul Václav Havel:

„...rozmysl, cit pro pravdu, spravedlnost, jemné mravní citění, vkus, vyváženost pohledu, smysl pro tajemnou složitost jevů, trvalý vztah k nadosobnímu horizontu všech věcí, nadhled, vcítění do druhého, velkorysost, odvahu říkat něco jiného, než co chce naše okolí slyšet, schopnost stát za správnou věcí i schopnost pokorně změnit názor, přesvědčí-li nás někdo, že se mýlíme, respektovat práva druhých, sebekritičnost, prosociální chování, empatičnost, kooperace, vzdělanost, zaujetí povolání, cílevědomost, tvořivost“ (Bakalář, 2001, s. 32).

Znaky současné rodiny dle sociologa Matouška (1997, s. 30) jsou následující:

- Tendence odkládat sňatky a rození dětí na dobu co nejpozdější.
- Tendence ve větší míře zakládat rodinu neformálně, bez legálního sňatku.
- Zvyšování rozvodovosti.
- Pokles ochoty lidí po rozvodu vstupovat do dalšího svazku a mít další děti.
- Tendence omezovat počet dětí v rodině, případně nemít děti vůbec.
- Prodlužování doby, po kterou děti a rodiče žijí pospolu.

Není však zcela zdaleka jediným, kdo se zabýval rodinou a jejími znaky. Odlišné pojetí nám nabízí Helus (2007), podle kterého má rodina následující znaky:

- Nukleární, nebo-li jádrová, v tom smyslu, že pozůstává z několika málo lidí tvořících její jádro a sdílejících intimní soužití, které je něčím jako jejím nitrem.
- Manželská, která tvoří ono jádro, partnerské nebo manželská dvojice. Manželé zde hrají také roli otce a matky dětí, kdy mohou pečovat o děti vlastní, děti z předchozích vztahů, či děti přisvojené.

- Dvougenerační, která je složená z generace otce a matky a generace dětí.
- Intimně vztahová, nebo také rodina centrální vztahové zóny, která funguje jako tzv. soukromý prostor. Současná nukleární rodina je více než tradiční velká rodina pospolitostí jádrových osob, které spojují vzájemné city, láska a starostlivost, vyvolaná společnými problémy, velkou roli také hraje vzájemné vcítění, poskytování si citové opory.
- Privátní individualizace, vymanění se z tradičního pojetí, historicky předávaných zvyků a závazků, majetkových a profesních předurčeností znamená možnost i nutnost rozhodnout se, volit, nést za své rozhodnutí zodpovědnost. To jsou znaky individualizace, tedy vývoje jedince jako svébytné osobnosti (Helus, 2007, s. 137).

Změny v rámci tradiční rodiny přispívají také ke změnám vztahů uprostřed ní a k upravení funkcí rodiny, což má za následek také pozměnění role otce v rodině.

Autoři Havlík a Kořa (2002) shrnují funkci rodiny do několika aspektů:

- Biologická a reprodukční funkce.
- Emocionální funkce a tvorba domova.
- Ekonomická funkce.
- Socializační a výchovná funkce (Havlík, Kořa, 2002, s. 67).

Podobně shrnul funkce rodiny Kraus (2008):

- Biologicko-reprodukční funkce.
- Sociálně-ekonomická funkce.
- Sociálně-výchovná funkce.
- Ochranná funkce.
- Rekreační funkce.
- Emocionální funkce.

Nejkomplexnější pohled na rodinu a její funkci a také vliv na děti zejména v předškolním věku přináší Helus (2007), který ji ve své práci rozdělil do následujících bodů:

- Rodina uspokojuje základní, primární potřeby, dítěte v raných stádiích jeho života. Jde o uspokojování biopsychologických potřeb (jídla, pití, pohodlí, pohy-

bu, atd.), i raných psychických potřeb bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky, přiměřeného množství a intenzity podnětů). Vznikají tak optimální podmínky pro ranou aktivizaci potenciálního rozvoje.

- Rodina uspokojuje velice důležitou potřebu organické přináležitosti dítěte, tedy potřebu domova, potřeba mít svého blízkého, svou matku i otce a identifikovat se s ním. Tam, kde je toto rané neproblematizované uspokojování potřeby organické přináležitosti jakkoli narušeno, traumatizováno, tam vznikají těžko odstranitelné zárodky poruch a brzdění osobního rozvoje.
- Rodina skýtá dítěti již od nejútlejšího věku akční prostor, tzv. prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnost s druhými. V rodině se tedy konstituuje a dále pak rozvíjí, větví a diferencuje nesmírně důležitá životní osa.
- Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení, k zařízení domácnosti, přístrojům a nástrojům, předmětům hezkým či cenným. Záměrně i mimoděk vede dítě k tomu, aby tyto předměty chápalo jako hodnoty, které pro členy rodiny něco znamenají, a které tedy máme používat dle určitých pravidel, chránit je a udržovat v pořádku.
- Rodina výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce či dívky. Vkládá do tohoto sebepojetí genderový obsah a smysl.
- Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady. Skrze lásku k otci a matce, vcitřování se skrze ně do nejrůznějších situací, napodobování jejich chování, přemýšlením o svých vzorech se dítě učí vidět v druhé osobnosti a samo tak zatouží být osobností.
- Rodina v dítěti tvoří, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého, co patří k životu jako jeho neoddělitelná součást.
- Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení a postavení.
- Prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel navozuje rodina v dítěti představu o širším okolí, tedy o společnosti a světě.

- Rodina je dětem i dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat vyslechnutí, radu a pomoc, je jim útočištěm v bezradných životních situacích (Helus, 2007, s. 149-151).

2.3 Zesouladění rodinných a pracovních očekávání na postavení otců v rodině

V předchozích kapitolách zmíněné proměny ve společnosti jako například změny ekonomických podmínek, změny na trhu práce a rostoucí zájem o genderové otázky jsou jedním z hlavních příčin stále stoupajícího zájmu o problémy sladění rodiny a zaměstnání. Při podrobnějším pohledu na tuto problematiku, ať už z hlediska zaměstnanosti, z hlediska rodiny či z hlediska rovných pracovních příležitostí mužů a žen vždy vystupují specifické problémy, stále ale můžeme nalézt mnoho společných faktorů. Mezi ně patří i stále přetrvávající stereotypy v pojetí mužských a ženských rolí, ať už v profesním či osobním životě. Existuje mnoho teorií přinášejících různé strategie, které mají ženám a mužům pomoci najít kompromisy, jak zvládnout pracovní a rodinné role.

V této kapitole se budeme zabývat harmonizací osobního a pracovního života. Toto téma je poměrně rozsáhlé a proměnlivé, protože závisí na mnoha faktorech, jako jsou například osobnost člověka, jeho priority a potřeby, přístup k rodině a k práci. Sladění pracovních povinností a osobního života je také závislé na zaměstnavatelích a jejich přístupu k zaměstnancům. Tento fenomén se dostává do popředí zájmu zhruba na konci 70. let 20. století, kdy se začíná hovořit o vzrůstající problematice vyváženosti těchto dvou částí života, kdy pracovní sféra nám zabírá stále více času a nezbývá tak potřebný čas pro osobní zájmy, koníčky a především rodinu.

V průběhu 60. a 70. let 20. století byla tato problematika většinou firem vnímána spíše jako záležitost matek, které se snažily sloučit pracovní povinnosti s rodinným životem, především s péčí o děti a jejich výchovu. V této souvislosti se můžeme setkat s koncepcí nazvanou „family friendly policy“, což v překladu znamená „rodinně přátelská politika“, která má za úkol reagovat na specifické požadavky rodičů s malými dětmi a která se snaží usnadnit návrat rodičů po mateřské či rodičovské dovolené zpět do pracovního procesu. Přestože je zaměřena převážně na ženy, muži již dnes nejsou až takovou výjimkou.

Začlenění mužů do tohoto programu začalo probíhat později, v 80. letech 20. století. Ačkoli tedy zájem o harmonizaci rodiny je spíše záležitostí několika posledních let, už se nástroje, které se jí snaží upravovat, stačily kategorizovat. My si je můžeme rozdělit do 4 kategorií:

- Nástroje zaměstnanosti vhodné zejména pro rodiče – rekvalifikace a flexibilní formy zaměstnání.
- Vstřícný přístup zaměstnavatelů.
- Pomoc v denní péči o děti.
- Systém rodinných dávek a pracovního volna z důvodu péče o děti.

Nejefektivnější možností, jak harmonizovat osobní a pracovní sféry života, je zavést dělbu práce v rodině a domácnosti. Maříková a Radimská (2011) na základě výzkumu pro MPSV rozlišují tři základní modely dělby práce v domácnostech, kde je s dítětem doma muž:

1. Inverzní model (vůči tradičnímu modelu dělby práce)

- Otec vykonává všechny domácí práce jako žena, k tomuto modelu nejčastěji dochází, protože muž nemá jinou možnost (nepřítomnost partnerky). Tento model bývá dle výzkumu nejméně častý.

2. Participační model

- Partneři se v domácích pracích rovnoměrně střídají, jeden dokáže zastoupit druhého. Domácí práce nedělí na mužské a ženské. Účast na domácích pracích se odvíjí od mnoha faktorů, čas, chuť, nutnost.

3. Dělbá domácích prací dle pohlaví

- V tomto modelu přetrvává tradiční rozdělení domácích prací – žena se stará o domácnost, muž o věci okolo domu.

Rovnoprávnost mužů a žen ve sféře harmonizace práce a rodiny jsou řešeny v dokumentu „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen.“

3 VÝCHOVNÁ ROLE OTCE V RODINĚ

O výchově se ve společnosti hovoří řadu let. Právě společnost je ta, která ji různými způsoby užívá a uznává. Tvoří nezbytnou součást našich životů a především předpoklad rozvoje lidské společnosti.

Obecně by výchova měla být všestranná, celostní a harmonická. Mezi její zásady se řadí cílevědomost, aktivnost a důslednost. Lze ji chápat jako cílené působení dospělých na děti a to za využití daných výchovných metod a prostředků. Nejedná se však pouze o jednosměrné působení na dítě, jelikož samotné vychovávání působí i na dané vychovatele. Ve výchově ve velké většině probíhá vzájemná interakce za pomoci komunikace. Komunikace vychovávaných a vychovatelů vyvíjí osobnost nejen samotných dětí, ale i rodičů. Přiklááme se k definici výchovy Pavlíkové, Lacinové (in Smekal, Macek, 2002, s. 59), kteří hovoří o výchově, jako o obousměrném působení rodičů a dětí ve smyslu naplňování určitých výchovných cílů a představ rodičů přenášených na vědomé a bezděčné bázi. V současné době neexistuje jediný trend, ze kterého by vycházela jakákoliv jednotná a z obecného hlediska platná doporučení toho, jak vychovávat děti (Pavlíková, Lacinová in Smekal, Macek, 2002, s. 61).

Definic, které charakterizují výchovu a její vliv na vývoj jedince, existuje skutečně mnoho. Vyvinout snahu na nalezení jedné konkrétní definice je téměř nemožné. Je tomu proto, že zahrnuje celou řadu procesů, faktorů a chování, které by bylo možné za výchovu přesně označit. Ale i přesto všechno stále existuje velké množství autorů, kteří se definicí výchovy zabývají. Jak například uvádí Kraus (2008, s. 60), tak je obecně známo, že výchova je úzce spjata se socializací. V jejím rámci je záměrem vytvořit z bytosti biologické společenského člověka.

Čáp a Mareš (2001, s. 247) definují výchovu jako „*působení záměrné, cílevědomé, směřující k určitému výchovnému cíli – rozvinout v dítěti určité vlastnosti, názory, postoje, hodnotové orientace*“. Dá se tak říci, že se z tohoto pohledu jedná o užití daných výchovných prostředků, které jsou založeny na zkušenostech vychovatelů a také na tradicích, které jsou jim vlastní. Na působení výchovy se podílí jak rodiče, tak učitelé, vychovatelé, výchovné instituce, ale také děti a mládež.

Průcha, Walterová, Mareš (2013, s. 345) uvádí, že se jedná o proces, který je spojen se záměrným působením na osobnost člověka s cílem dosažení pozitivních změn v jeho vývoji. Dále dodává, že samotné pojetí výchovy se mění na základě sociokulturního kontextu

a to v pohledu na jednotlivé pojetí jedince nebo taktéž na jeho konkrétní aspekty výchovného procesu. V moderním pojetí výchovy se tak inklinuje především k procesu záměrného vytváření a ovlivňování podmínek, které mají pozitivní vliv na optimální vývoj každého jedince v souladu s jeho dispozicemi.

Výchova má vlastní a určený cíl, kterým je vytvořit takové podmínky, aby byl jedinec maximálně rozvíjen a nebyly tak opomíjeny jeho vlastní potřeby. Musí být chápána jako proces, který má za úkol pozitivně ovlivňovat jedince. Nelze však vychovávat jedince, který se k výchově samotné staví pasivně. Důležité je, aby byl otevřený novým pravidlům a postavil se k výchově samotné pozitivně. Jak bylo řečeno výše, tak právě v procesu výchovy nepůsobí jen rodič coby vychovatel, ale i dítě. Právě proto lze hovořit o interakci, neboli o modelu interakce. Interakční model je popsán Matějčkem (1992, s. 33), který uvádí, že se jedná o vzájemné předávání podnětů mezi dvěma či více lidmi. Jedná se tak o výměnu reakcí a vzájemné působení jednoho na druhého.

Je zřejmé, že v rámci výchovy se snaží vychovatelé v rámci rodiny, v tomto případě rodiče, předat další generaci zkušenosti, dovednosti a vědomosti. Jedná se o výchovu, která vychází od rodičů přímo k dětem a částečně tomu je také i opačně. Děti také představují její aktivní činitele, nejsou tak jen pasivními produkty výchovy. Jsou ovlivňovány aktuální situací v rodině, svými náladami, názory rodičů, chováním rodičů a v neposlední řadě taktéž výchovnými postupy rodičů.

V oblasti výchovy jsou nejdůležitější první roky života dítěte. Právě v tomto období je možné snadněji na jedince působit a nenásilnou formou tak formovat osobnost dítěte a základní charakterové rysy. Nedílnou součástí tvoří výše zmíněná komunikace a vzájemná interakce jak dětí, tak rodičů. Vztah, který mezi nimi vzniká, formuje ho a ve své podstatě ovlivní dítě z hlediska citového života.

V každém případě je nutné zmínit to, že každý rodič má vlastní výchovný styl, který se v průběhu života může formovat či měnit. To všechno spolu s tím, jak se mění pohled na svět a dále také pohled na sebe sama. Je možné, že daný rodič může k výchově svého dítěte přistupovat jinak v rané dospělosti, nežli v dospělosti střední.

V tomto ohledu hrají hlavní roli výchovné styly. Právě výchovné styly jako takové jsou podřízeny výchově. Představují jednotlivé způsoby, jakými se rodiče či vychovávající osoby snaží dosáhnout svých stanovených výchovných cílů.

Novák (2013, s. 46) uvádí, že výchovný styl hraje velmi důležitou roli již od samého počátku vývoje dítěte. Výchovným stylem je ovlivněn nejen charakter, ale také temperament, jeho komunikace a celkově jeho odolnost vůči stresovým situacím.

Pojem výchovný styl jako takový představuje soubor výchovných procesů, které představují klíčové momenty. Těmito klíčovými momenty mohou být jak emoční vztahy dospělých s jejich dětmi, tak ale i způsob vzájemné komunikace či způsob jejich kontroly.

Existuje celá řada výchovných stylů a forem, avšak níže uvádíme pouze vybraná pojetí výchovy.

Lewinovo pojetí

V případě Lewinova pojetí výchovného stylu hraje jednu z hlavních rolí výzkum, jež byl realizován přímo Kurtem Lewinem spolu s jeho spolupracovníky v roce 1939. Kurt Lewin zaznamenal rozdíl ve výchově dětí v Německu a v USA. (Lewin in Plháková, 2006). Na tomto základě rozdělil tři styly výchovy na následující:

1. Tradiční styl autokratický

- Projevuje se náročností, kontrolou, prosazováním požadavků bez vřelosti a obousměrné komunikace.
- Oceňována je poslušnost a následná úcta k autoritě.
- Mezi pozitiva uvedeného stylu patří zejména to, že děti vedené tímto stylem jsou zodpovědné.
- Negativem je, že jim často chybí silnější výkonová motivace.

2. Liberální styl

- Dětem je dáвана maximální volnost bez jakéhokoliv omezování. Mohou tak vykonávat vlastní aktivity.
- Charakteristický je svou citlivostí a zaměřeností na dítě samotné.
- Na dítě nejsou kladeny jakékoliv požadavky.
- Mezi negativa patří to, že děti vedené liberálním stylem bývají často málo samostatné.

3. Integrovaný či demokratický styl

- Styl výchovy se snaží vyhnout oběma krajnostem výše uvedených stylů. Zakládá si na respektování dítěte jako samotné bytosti s právem se rozhodovat sám.
- Mezi pozitiva patří to, že se dítě samo o sobě učí rozhodovat a přímá odpovědnost za své chování k druhým lidem.
- Rodiče jsou v roli kamarádů či spolupracujícími partnery.

Samozřejmě, že se Lewinovo pojetí setkala s mnoha kritikami, ale i přesto je toto pojetí výchovných stylů velice cenné. To zejména díky tomu, že napomohl k celkové revizi stávajících evropských představ o výchově v souladu s nejlepšími způsoby formování dětí a mladých lidí (Lewin in Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 249-251).

Model dvou nezávislých dimenzí

Dimenzionální modely se pokusily o přesnější rozlišení individuálních rozdílů ve způsobech výchovy a těmi jsou následující:

- 1. Emoční vztah k dítěti: láska – hostilita**
- 2. Výchovné řízení: autonomie – kontrola**

Výše uvedené modely jsou dvě navzájem nezávislé dimenze. Kombinací těchto dimenzí však vznikají čtyři styly rodinné výchovy. Patří sem autonomní výchova dítěte, která je spojena s hostilním postojem. Její negativa jsou zejména ve způsobu výchovy, kdy dochází k zanedbávání dítěte a je zde přítomna celková lhostejnost. V kombinaci pólu hostility a kontroly vzniká výchova autoritativní, neboli vyžadující. Výchova akceptující v kombinaci s láskou charakterizuje formu výchovy dobromyslné s přítomnými prvky shovívavosti či ochraňováním. V kombinaci autonomní výchovy a pólu lásky je pak představena výchova, která je charakteristická demokratičností a svobodou (Čáp, 1996, s. 145).

Pojetí výchovy E. E. Maccobyové a J. A. Matina

Model se zabývá popisem dvou hlavních dimenzí rodičovského chování. První dimenze se zakládá na kontrastu péče náročné, kontrolující a péče nenáročné, nekontrolující. Druhá dimenze proti sobě staví péči, která akceptuje a péči která odmítá. Uvedené dimenze se vzájemně kombinují a dávají tak čtyři odlišné styly výchovy, kterými jsou následující:

1. Autoritativní styl

- Je kombinací péče náročné a přijímající.
- Vyžaduje se po dětech, aby se chovaly rozumně a na úrovni jejich věku.
- Mezi pozitivní složky patří to, že se jedná o vřelý, pečující přístup a rodiče se zajímají o city dítěte.

2. Autoritářský styl

- Dochází ke kombinaci přijímací péče s náročností, přičemž si rodiče prosazují moc bez vřelosti a oboustranné komunikace.
- Mezi negativa tohoto stylu patří to, že rodiče vyžadují úctu a zároveň tvrdou práci.

3. Shovívavý styl

- Představuje kombinaci přijímání a nenáročnosti.
- Mezi pozitiva patří, že rodič dítě přijímá a nejsou tak na dítě kladeny nepřiměřené nároky.

4. Zanedbávající styl

- Vychází z kombinace nenáročné a odmítající výchovy.
- Vyznačuje se lhostejností rodičů vůči dětem. Často rodiče nekladou na dítě žádné nároky a neprojevují zde zájem o jeho rozvoj. Starají se často pouze o zabezpečení jeho základních potřeb.
- Mezi negativa patří to, že rodič se nepodílí na životě dítěte, neprojevuje tak o něj zájem. Nedochozí zde k vzájemné interakci a chybí zde komunikace.

Výše uvedená pojetí (Maccobyová, Matin in Fontana, 2003, s. 24) ve velké většině operují s postojovými dimenzemi emočního vztahu k dítěti a výchovného řízení. Je důležité říci, že z těchto dvou nejčastěji užívaných postojových dimenzí, vychází taktéž model stylů výchovy J. Čápa a P. Boschka a to níže uvedený model devíti polí.

Model devíti polí

Jak bylo řečeno, tak J. Čáp (1996) na základě dlouholetého výzkumu postupně vyvíjí vlastní model stylů výchovy. Bylo tomu tak v 60. letech na katedře psychologie Filozofic-

ké fakulty Univerzity Karlovy. Pro své výzkumné modely nejprve využíval model typologický podle Lewina a později i model dvou dimenzí.

V modelu devíti polí jsou zjišťovány jednotlivé komponenty výchovy obou rodičů a to zejména kladný a záporný a komponent požadavků a volnosti. Dále se kladný a záporný komponent otce i matky zobecňuje do emočního vztahu rodičů k dítěti. Následně je z komponentů požadavků a volnosti obou rodičů odvozeno výchovné řízení v rodině. Vzájemnou kombinací emočního vztahu rodičů a výchovného řízení vznikne větší počet různých stylů výchovy. Ty jsou následně uspořádány do devíti základních polí modelu. Tento model na rozdíl od ostatních zohledňuje taktéž ambivalentní vztah dítěte a rozporné výchovné řízení (Čáp, Mareš, 2001, s. 305). Dobře tak odpovídá typologickým přístupům, ale zároveň tak výstižně vyjádří způsob výchovy za pomoci působení emočního vztahu rodičů ke svému dítěti a jejich výchovného řízení.

Tabulka 1 – Model devíti polí způsobu výchovy v rodině (Čáp, Mareš, 2001, s. 306)

Emoční vztah	Řízení			
	Silné	Střední	Slabé	Rozporné
Záporný	1 Výchova autokratická		2 Liberální výchova	3 Pesimální forma výchovy
Záporně-kladný	9 Výchova emočně rozporná			
Kladný	4 Výchova přísná a přitom laskavá	5 Optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním	6 Laskavá výchova bez požadavků a hranic	7 Výchova s rozporným řízením vyváženým kladným emočním vztahem
Extrémně kladný			8 Kamarádká výchova	

Je nutno říci, že dimenze emočního vztahu je tvořena kladnou a zápornou komponentou. Jak uvádí Čáp (1996, s. 95-96), tak ty odpovídají míře kladných citových vztahů a projevů lásky či naopak citovému odstupu. Podle převažujících projevů se pak dělí základní formy emočního vztahu, kterými jsou:

1. Kladný emoční vztah

- Projevuje se převahou kladných komponentů, jakými jsou láska či emoční podpora.

2. Střední emoční vztah

- V případě středního emočního vztahu je kladný i záporný komponent ve vyrovnané míře.

3. Záporně-kladný emoční vztah

- Je pro něj typický ambivalentní vztah, ve kterém se střídají kladné a záporné komponenty.

4. Záporný emoční vztah

- Přítomna je převaha záporných komponentů, přičemž chybí emoční podpora a porozumění.

Dimenze řízení sestává z komponentů požadavků a volnosti. Při každé výchovné situaci tak lze počítat s určitými nároky na dítě a posléze s kontrolou jejich plnění. Ve své podstatě základní formy výchovného řízení jsou přímo závislé na míře a rozsahu požadavků, které jsou na dítě kladeny či naopak na volnosti. Na tomto základě se určují následující typy řízení:

1. Silné řízení

- Pro které je charakteristické velké množství požadavků a nároků na dítě. Kontrola je důsledná.

2. Střední řízení

- Je typické minimálním projevem nároků na dítě i následnou kontrolou.

3. Slabé řízení

- Projevuje se minimálním množstvím nároků. Zcela zde chybí kontrola.

4. Rozporné řízení

- Obsahuje velké množství požadavků a jejich plnění je zpětně kontrolováno.

Na základě výše uvedeného je nutno dodat, že se samozřejmě lze setkat s individuálně odlišnými projevy dané výchovy. Dané řazení pouze obsahuje obecné informace o způsobech výchovy spolu s jejími charakteristikami, klady i zápory.

Výchova jako taková je procesem, který je spojen s neustálým působením na osobnost člověka. Cílem je dosažení pozitivních změn. Jeden z nejdůležitějších aspektů je to, aby se na výchově podíleli oba rodiče. Nejen matka, ale i otec. Právě otec, coby muž se stává aktivním rodičem ve chvíli, kdy projeví hluboký osobní zájem. Snaží se být dětem na blízku a to nejen fyzicky, ale také emocionálně. Otec, který se podílí na výchově dětí, je pro rodinu přínosem. Mezi nejvýznamnější determinanty zde patří jeho osobnostní rysy a vnitřní předpoklady k péči o dítě. Ty jsou samozřejmě individuální, jelikož vychází z jeho osobní psychické zralosti, z jeho životních zkušeností a hodnotového žebříčku. Na tomto základě je ovlivněna kvalita vztahu mezi otcem a jeho dítětem. Svým přístupem na sebe otec nepřebírá zodpovědnost za výchovu dítěte, ale rovnocenně se dělí o zodpovědnost s matkou. Mezi největší přínos podílu na výchově dětí otcem patří zejména skutečnost, že otcové oproti matkám jsou zručnější a sebevědomější. Dítě má tak možnost nahlížet do mužského světa a prací či zájmů, které nemá možnost spatřit u matky. Otcové dávají dětem najevo svou náklonost, zapojují je do svých koníčků, vedou s nimi diskuze o své práci, čímž poskytují dětem příklad. Tráví s nimi čas a také projevují lásku svým partnerkám. Dále si otcové dokáží zachovat svou mužskou identitu a dítě tak má možnost vidět nejen identitu matky, ale i otce.

3.1 Přerozdělení mateřských a otcovských rolí ve spolužití manželů v rodině

Vztah rodičů a výchova dítěte v úplné rodině s oběma rodiči má nenahraditelný význam. K tomu, aby vznikl nový život, je zapotřebí dvou plodných osob opačného pohlaví. Strašíková (2004) uvádí, že pro vytvoření zdravě vychovaného člověka je nutné plnit z pohledu rodičů i svou sociální roli. Rodina jako taková vytváří uzavřený systém, ve kterém se nachází všichni členové rodiny. Každý člen tak tvoří její základní jednotku. Rodina je založená na rozdělení sociálních rolí každého jedince. Od rolí se očekává, že každý bude plnit to, co se od něho očekává. Od rodičů se očekává, že dětem poskytnou péči, která bude emocionálně a sociálně založená, přičemž dítě nebude strádat. Od dětí se zase očekává, že do určitého věku budou závislé na rodičích a budou tak jejich péči přijímat. Pokud některý

člen nenaplnuje očekávání role, kterou vykonává, tak je možné, že tím nastane problém v celé rodině. Každá role tak v sobě obnáší očekávaný druh chování a respektování norem.

S narozením potomka se dostávají rodiče do zcela nové a nelehké situace. Najednou se musí postarat nejen o sebe, ale také o své potomky. Nejedná se tak o zcela lehkou záležitost a rodič se tak dostává do role, kdy musí jít svému dítěti neustále příkladem. Rodič je pro dítě vzorem již od raného dětství. Avšak neexistuje žádná universální rada či poučení, které by rodičům sdělovalo to, jak se stát dobrým rodičem. Každý jedinec je individuální a má odlišný přístup k životu a také k výchově samotné. Má tak odlišný způsob vedení. Na tuto skutečnost by neměl nikdo zapomínat, zvláště v případě, že se v rodině nachází více než jedno dítě. Protože jak již bylo řečeno, každé dítě má odlišné potřeby. Některé děti potřebují přístup citlivější a na některé platí jen zákazy. Je důležité dbát na to, aby byly zohledněny jejich individuální zvláštnosti. Zvláště ve vztahu k výchově. Zůstává skutečností, že každý rodič má sklony vychovávat dítě podle svého přesvědčení tak, jak je to správně. K výše uvedenému je důležité si shrnout, že primární zde zůstává role mateřská a otcovská. Každá matka se raduje ze své mateřské role. Mateřství jako takové představuje součást identity každé ženy a žena je na tomto základě hodnocena. Bez ohledu na to, jestli se stane matkou nebo ne. Role matky souvisí s přerušením profesní role a tzv. její izolací. Nová role je však doplněna pudovou potřebou mateřství. Osobnost matky se v důsledku citové vazby na dítě změní. Je ale také jasné, že pokud není pro ženu role mateřská přijatelná, žena se pak může cítit frustrována.

Role otce a otcovství hraje v životě stejně důležitou roli, jako je tomu u matky. Tato role má své jedinečné místo v životě každého člověka a svou jedinečnou a nezaměnitelnou úlohu. Chápání otcovské role, stejně, jako té mateřské se neustále mění napříč kulturami, z hlediska ekonomického či politického. Avšak budeme-li hovořit o otcovství, tak bychom měli brát v úvahu to, že je nejdůležitější biologické a sociální hledisko. Z hlediska biologického se otec zúčastní vzniku nového života člověka. Dá se říci, že z tohoto pohledu je dobrým otcem takový muž, který disponuje kvalitními dědičnými vlastnostmi. Avšak z hlediska sociálního je otázka otcovství spojena se vztahy morálními, právními apod.

Citové chování k dítěti nezávisí pouze a jen na samotném pohlaví. Kvalita samotné mateřské péče je otázkou příležitosti, přičemž mateřské chování ženy i muže přímo závisí na vlastním dětství a dále také na vnějších okolnostech. Otcovská role je spojena s tím, že otcové umí dobře navázat kontakt a uspokojovat tak potřeby dítěte, stejně jako je tomu u žen, matek. Otcové nejsou se svými dětmi tak biologicky svázáni jako ženy matky, avšak

pokud otcové z pohledu své role budou trávit čas se svými dětmi, tím lepší vztah s nimi naváží.

Pravdou zůstává, že matky z pohledu mateřství se o své děti dokážou postarat více, protože jsou více citlivé a hlavně vnímavé k potřebám dítěte. Oproti tomu muži z pohledu otcovství mají menší zkušenosti s péčí o děti, což může mít za následek menší vnímavost s ohledem na děti. Důležitým faktorem však zůstává, že by mužům měla být projevována důvěra, že jsou schopni péče a že ji zvládnou. V takovém případě je pravděpodobné, že dokáží definovat svou otcovskou roli a svůj vztah k dětem tak jen prohloubí.

3.2 Otec na rodičovské dovolené

Otec na rodičovské dovolené představuje symbol zapojení otce do péče o dítě. Institut rodičovské dovolené představuje nástroj, za pomoci kterého se se realizuje v každodenním životě mužů a žen princip rovnosti pohlaví.

V cestě k angažovanosti otců v péči o děti stojí stále několik přesvědčení, které v naší společnosti přetrvávají. Tyto mýty se opírají o představy, které mají svůj základ v tzv. univerzalitě otcovství a na jeho dané přirozenosti. Jedná se o mýtus mateřské nadvlády nad otcovstvím. Tento mýtus se velmi rozšířil zejména díky vývojové psychologii. Dlouhé roky se vycházelo z toho, že muži nikdy nebudou tak schopnými pečovateli jako ženy, protože k tomu nejsou přírodou vybaveni. Klíčovou roli v tomto názoru hrála teorie attachmentové vazby Johna Bowlbyho z 50. let 20. stol. (2010). Podle této teorie se mezi dítětem a matkou vytváří postupně několik fází připoutání, přičemž jednou z těchto fází pouta je tzv. symbiotická vazba, kdy dítě nerozlišuje mezi vlastní osobou a osobou matky – tvoří z pohledu dítěte jedno tělo a jednu bytost. Výzkumy v této oblasti však probíhaly pouze v rodinách, kde pečující osobou byla vždy matka a mužský potenciál primárně pečující osoby tak byl apriori vyloučen (Sedláček, Plesková, 2008, s. 20). Dále autoři dodávají, že mezi nejčastější argumenty patřilo vysvětlení, že toto pouto může vznikat pouze mezi matkou a dítětem, protože se jedná o vazbu spojenou s pokračováním prenatální vazby.

Je důležité si připomenout, rozdílnost mezi mateřskou a rodičovskou dovolenou. Mateřská dovolená se týká výhradně matky, kdežto na rodičovskou dovolenou má nárok také otec dítěte.

V tradičním modelu se lze setkat s otcem živitelem a matkou pečovatelkou. V současné době se tento model začíná proměňovat z hlediska rovnoprávnosti žen a mužů. V souvislosti s touto skutečností tak máme možnost se setkat s tzv. aktivním otcovstvím. Přesný výklad aktivního otcovství není stále ještě pevně zakotven, avšak lze se setkat s určitými definicemi. Jak například uvádí (Šmídová in Sedláček, Plesková, s. 10): „*Partnerské vztahy, proměny rodičovství nebo hledání rovnováhy mezi prací, rodinou a osobním životem jsou témata, jež se i v českém prostředí stále častěji objevují v souvislosti s obratem aktivní otcovství, nebo raději pečovatelská otcovství.*“ Je tedy zřetelné, že pojem aktivní otcovství není vyhraněným pojmem, spíše se jedná o trend dnešní doby, kdy dochází k novému nastavení rodinných vztahů v oblasti péče o dítě.

Až do poloviny 80. let byla v České republice péče o děti výhradně záležitostí žen a muži tak byli z nároku na mateřskou dovolenou, mateřskou podporu a pomoc vyloučeni. Od poloviny 80. let však začalo docházet k určitým změnám. Ve zvláštních případech tak bylo umožněno otcům přiznávat některé z uvedených dávek, konkrétně osamělým pečujícím o dítě do dvou let. Později v 90. letech došlo k tomu, že byl mateřský příspěvek přejmenován na příspěvek rodičovský a od roku 2001 došlo k tomu, že byla mateřská dovolená nahrazena rodičovskou dovolenou, která je přístupná pro oba rodiče. Zavedení pojmu rodičovská dovolená s rokem 2001 bylo přínosem a umožnilo tak větší variabilitu v oblasti výběru možností péče o potomka v raném dětství. Existuje zde však hned několik variant:

- Výhradní zastoupení pečující role ze strany matky.
- Kombinace mateřské a rodičovské dovolené.
- Matka zůstává min. 3,5 měsíce doma, posléze se vrací do práce, péči a roli pečující osoby přebírá otec.
- Společné čerpání – v případě matky mateřské a v případě otce rodičovské dovolené. O dítě se starají společně. Dojde-li k tomuto případu, tak nárok na peněžitou pomoc v mateřství, nemocenské v souvislosti s porodem či rodičovský příspěvek obdrží pouze jeden z rodičů.

Matky obvykle využívají rodičovskou dovolenou beze zbytku a bez diskuze. Oproti tomu otcové nastupují rodičovskou dovolenou zřídka.

Důvody toho, proč rodičovskou dovolenou nastupují tak málo, jsou zcela jednoduché. Ve většině případů se jedná o ekonomickou stránku. Vznikne-li totiž situace, kdy nedosahuje

příspěvek výši celého platu, tak dochází k tomu, že by rodina přišla o peníze. Ve většině případů totiž muži vydělávají více. Zaměstnavatelé obvykle nepřijímají na místa otců, kteří nastupují na krátkodobou rodičovskou dovolenou, jinou náhradu. Jak uvádí Burgessová (2004), tak otcové často usilují o to, aby se na své pracovní místo vrátili co nejdříve, aby vzniklá situace neměla negativní dopad na jejich kariéru. Okolnost, že by žena budovala pracovní kariéru a současně vydělávala více než muž, není v dnešních dnech zcela běžným jevem. Pokud takový stav nastane, tak to bývá skutečnost, která je nejlepším přijímaným důvodem. Dané rozhodnutí je považováno za racionální. Práce a postavení v ní je pro některé ženy jen doplněním rodinného rozpočtu. Pro hodně žen má však práce vysokou sebe-realizační hodnotu. To všechno jsou možné důvody, které vedou rodiny k rozhodnutí toho, aby zůstal otec na rodičovské dovolené.

3.3 Uplatnění role muže otce v rodině

Otec, stejně jako matka, má v životě každého člověka svou nezastupitelnou roli při jeho vývoji. Tradiční představa o rodině se zakládá na matce, otci a dítěti. Pravdou je, že v dnešní době není tento model jediným. Přibývá počet dětí, které vyrůstají pouze s jedním z rodičů a to většinou s matkou. Absencí otce však bývají nejvíce ohroženy ty děti, které se narodí velmi mladým rodičům či rodičům, které dosáhli nízkého vzdělání.

Chápání otcovské role se měnilo s ohledem na změny, které se odehrávali ve společnosti napříč kulturní, ekonomickou či politickou situací. Je patrné, že role otce v rodině má své nezastupitelné místo. Role otce však nekončí tím, že se partneři rozhodnou mít dítě. Naopak. Teprve po narození dítěte role otce začíná a jeho přítomnost v rodině je velice důležitá.

Každý otec by se měl ze všech sil snažit, být tím nejlepším otcem. Co to však může obsahovat. Každý otec si musí uvědomit, jaké vlastnosti mu vadily na jeho vlastním otci a čeho si na vlastním otci sám vážil. Pokud se vyskytovaly negativní vlastnosti, tak by se otec měl těchto vlastností vyvarovat. Naopak by měl upřednostnit pozitivní vlastnosti. Přičemž pravdou zůstává, že mezi nejdůležitější úlohu otce je a stále bude patřit náklonost a láska ke svým dětem. Otcové tu jsou od toho, aby své děti připravovali na život a každý otec by měl mít svou přirozenou autoritu. Jak uvádí Ballnik (2012), tak otcové by měli být pro děti vzorem, se kterým se mohou identifikovat a vidět tak, jak se správný muž chová.

Ať už má muž otec v rodině jakoukoliv roli, tak by neměl své vlastní zájmy stavět před zájmy svých dětí. Otec by měl být v roli podporovatele v jejich každodenních aktivitách.

Toto je však možné chápat mnoha způsoby. Jedním z tohoto způsobu je to, že otec by měl být skoro při všem přítomen. Nejedná se však o materiální zdroje, ale o vše, co přispívá k rozvoji dítěte. Otec, který má láskyplný vztah ke svému dítěti, má vždy k dítěti blíže. Otec by měl být v rodině fyzicky přítomen a zároveň dbát na bezpečí svých dětí.

Ballnik (2012) uvádí, že otec jakožto autorita má za hlavní úkol své role dbát na disciplínu svých dětí. Děti mívají z otců větší respekt než z matek. Otec je pro dítě přirozenou autoritou a děti hned pochopí, že otce musí brát vážně. Pokud však není otec v rodině přítomen, tak to může mít pro děti negativní účinky. Je to proto, že když se otec z jakéhokoliv důvodu neúčastní výchovy, tak to v mnoha případech může ovlivnit celý život dítěte. Dále pak dodává, že děti vyrůstající bez otce mívají soustavně podprůměrné známky, sklon k násilnickému chování a k chronickým psychickým poruchám.

3.4 Výchovní role muže otce v rodině

Výchovní role muže, coby otce v rodině má nezastupitelné místo. Aktivní zapojení otce do výchovy dítěte je nenahraditelné. Jedná se o specificky mužskou úlohu, která je nutná při vytváření identity dítěte. Otec podporuje diferenciaci, vývoj a růst dítěte, jeho myšlení a následné jednání. Otec si dále zakládá na jedinečnosti dítěte. Tradiční mužské a ženské či také mateřské a otcovské role prošly v minulých desetiletích výraznými proměnami. Přičemž je v současné době trendem realizovat se mimo domov a posilovat tak svůj kariérní růst. V tomto ohledu se mění i role obou pohlaví, kdy se mnozí muži zbavují tradiční mužské pozice vzdáleného otce, která spočívala jen v zajištění ekonomické stránky rodiny. V současné době je patrný zájem o to, aby muži, co by otcové, projevovali lásku k dětem a vychovávali děti způsobem, který byl původně připisován pouze matkám. Vyslovíme-li pojem mateřská výchova, tak se nám vybaví starostlivá péče a dlouhé hodiny, které jsou tráveny s dítětem v kontaktu. Otcovská výchova však znamená zcela něco jiného. Znamená to, že z otců mají děti strach a mají zároveň respekt. Mezi těmito druhy výchovy je patrný veliký rozdíl.

Mezi přínosy mužské tradiční výchovy patří větší schopnost empatie a celkového porozumění. Rozvíjení potenciálu a následné vedení k samostatnosti. Samotným otcovstvím vzniká schopnost rozvoje lidského potenciálu příštích generací. V současné době tak má otec individualizovanou funkci, při níž podporuje jedinečnost dítěte.

V přístupu k otcovství existují dvě základní roviny a to moderní a tradiční. Tradiční role otce v rodině souvisí se zajištěním rodiny po stránce finanční, předávání hodnot, daných norem a v neposlední řadě svých zkušeností. Nesmíme však zapomínat na otce, coby autoritu, skrze kterou otec své děti vychovává. Tradiční podoba otce souvisí s pracovní sférou, v níž muž vydělává peníze, které jsou potřeba na zajištění rodiny a celkového chodu domácnosti. To je přesně oblast, díky které si muži utváří pracovní rozměr své otcovské identity. Existují tedy muži, kteří tuto činnost považují za součást rodičovství a přispívají tak rodině celkově. Nastane-li taková situace, tak nedochází k případnému konfliktu rolí, protože role zaměstnance a otce jsou komplementární. Dalo by se však také říci, že otec poskytuje dítěti dva vzájemně konkurující zdroje. Těmito zdroji jsou především peníze a čas. Čím více peněz otec do rodiny přinese, tím méně času s rodinou tráví. Avšak také naopak, čím více společného času prožívají se svým otcem, tím méně se otec realizuje v pracovní oblasti a méně tím tak přispívá k finančnímu zajištění celé rodiny.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumná část diplomové práce za použití kvalitativní analýzy zkoumá názory rodin na aktivní účast mužů na rodičovské dovolené. Kvalitativní analýza je systematické nečíselné organizování dat s cílem odhalit témata, pravidelnosti, kvality a vztahy (Hendl, 2005). Zastáváme názor, že výchova dítěte v jeho prvních letech života výrazně ovlivní podobu jeho života v dospělosti. Právo zvolit si, kdo z rodičů půjde na rodičovskou dovolenou, umožňuje od roku 2001 Zákoník práce § 196 zákona č. 262/2006 Sb. Domníváme se, že péče o dítě by měla být po celou dobu jeho výchovy rovnoměrně rozdělena mezi matku a otce, a je škoda, pokud je jediným důvodem pro účast muže na rodičovské dovolené důvod ekonomický.

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Cílem našeho bádání bude poznání, které jak doufáme, povede k možnému vzniku určité teorie. Zajímají nás názory mužů i žen, kteří se starají o děti ve věku do čtyř let. Empirická část je provedena formou kvalitativního výzkumu. Konkrétně pomocí polostrukturovaného rozhovoru, který nám umožní získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu. Cílem naší práce je objasnit postoje lidí k situaci, v níž je otec na rodičovské. Pojmy jako aktivita, výchovná metoda, intuice, nedokážeme vyjádřit četností. Mluvíme zde o pojmech, které jsou neměřitelné, a jejich vnímání a výklad jsou odrazem osobní zkušenosti. Respondent nám zprostředkovává obraz vlastního vnitřního světa na základě svého vnímání a porozumění. Sděluje nám své emoce ve vztahu k okolnímu světu. Rozhovory probíhaly v přirozeném prostředí účastníků.

4.2 Metody a techniky sběru, zpracování a analýzy dat

Informace, s kterými budeme pracovat a zpracovávat je, jsou získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů a převedeny na text. Tento materiál podrobíme systematické analýze a následně ho budeme interpretovat a hledat odpovědi na námi definovaný výzkumný problém. Ke zpracování dat využijeme techniku otevřeného kódování. Analyzovaný text si rozdělíme na jednotky, každé jednotce přidělíme kód. Po úplném vytvoření seznamu kódů, můžeme začít s jejich systematickou kategorizací. V souladu s naším výzkumným cílem, bude nutné sestavit hlavní i vedlejší otázky rozhovorů, kterými tohoto námi vytýčeného cíle dosáhneme. Pokusíme se zachovat realistický přístup. Vzorek účastníků bude záměrný, cíleně vybraný pro naši práci.

Polostrukurovaný rozhovor s cílem zjistit postoje lidí k situaci, v níž otec věnuje výchově více času než matka, bude složen z následujících otázek:

- Začneme od toho nejjednoduššího. Kolik máte dětí?
- Jak se jmenují?
- Jak jsou staré?
- Jakým aktivitám se s nimi často věnujete?
- Kolik asi s nimi trávíte času?
- A kolik času s nimi tráví matka?
- Myslíte, že tento poměr je dobrý? (Pokud ne, zeptat se proč a pak jaký by byl ideální, pokud ano, zeptat se proč).
- Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena? (Pokud ano, v čem se liší, pokud ne, proč).
- Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?
- Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?
- Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?
- Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup? (Pokud jiný, v čem?).
- Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?

Tabulka 2 – Přehled o provedení rozhovorů

Respondent	Datum	Čas
Č. 1 JV	14. 3. 2017	17:30 – 18:20
Č. 2 DS	17. 3. 2017	18:15 – 19:05
Č. 3 JZ	22. 3. 2017	15:35 – 16:10
Č. 4 VZ	23. 3. 2107	16:50 – 17:35
Č. 5 PH	27. 3. 2017	17:55 – 18:35

Tabulka 3 Informace o souboru

Respondent	Typ výběru ze souboru	Četnost souboru	Metoda získávání dat
Č. 1 JV	Záměrný	1	Rozhovor
Č. 2 DS	Záměrný	1	Rozhovor
Č. 3 JZ	Záměrný	1	Rozhovor
Č. 4 VZ	Záměrný	1	Rozhovor

Č. 5 PH	Záměrný	1	Rozhovor
---------	---------	---	----------

4.3 Výzkumný soubor

K hledání účastníků výzkumu byla použita metoda „sněhové koule“. Všichni zúčastnění, kteří projeví ochotu zapojit se, byli informováni, že účast je dobrovolná, rozhovory budou nahrávány a následně přepsány do textové podoby, aby mohly být zpracovány.

4.3.1 Rozhovor – respondent č. 1 JV - kódování

T – tazatel

R1 – respondent č. 1 JV

Úvod – odsouhlasení si zaznamenávání rozhovoru na záznamové zařízení a použití získaných informací v diplomové práci.

Respondent č. 1 JV

Úvod

T - *Díky, že jste si udělal čas na rozhovor. Začněme od toho nejjednoduššího. Kolik máte dětí?*

R1 - Jedno.

T - *Jak se jmenuje?*

R1 - Samuel

T - *Jak je starý?*

R - Teď je mu devět měsíců.

Otázka č. 1

T - *Jakým aktivitám se s ním často věnujete?*

R1 - Tak nejvíc času vezme hraní, krmení a uspávání – v tomto věku.

Otázka č. 2

T - *Kolik asi s ním trávíte času?*

R1 - Tak řekl bych, že polovinu času, po který jsem doma – čas, kdy si dítě hraje samo či kdy spí, v podstatě nepočítám, protože to mám čas na své vlastní věci. A doma jsem s ním téměř pořád – jsem na rodičovské.

Otázka č. 3

T - *A kolik času s ním tráví matka?*

R1 - Také docela dost, aktuálně chodí do práce jen na šest hodin.

Otázka č. 4

T - *Myslíte, že tento poměr je dobrý?*

R1 - Těžko říct, zda by to pro dítě bylo lepší naopak. Opravdu nevím. Ale je asi dobré, že se Samem trávíme relativně hodně času v podstatě oba.

Otázka č. 5

T - *Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?*

R1 - To, že muž se přirozeně k dítěti chová jinak, to lze asi těžko popřít. Docela tady věřím i přístupu evoluční biologie.

Otázka č. 6

T - *V čem si myslíte, že ten rozdíl spočívá?*

R1 - Muž asi přece jen k péči o dítě přistupuje poněkud ležérněji. Asi je i méně ochranný. Zase může dávat důraz na některé věci, na které matka ne, možná před dítě staví větší výzvy. To poslední se však asi týká už staršího věku, než je devět měsíců.

Otázka č. 7

T - *Máte pocit, že má Sam k některému z rodičů lepší vztah než k druhému, že k někomu víc tíhne?*

R1 - Tak když si odmyslím faktor kojení, díky kterému to v případě, že chce jíst, samozřejmě vyhrává matka, tak je v tomto věku, alespoň u Sama, asi těžké vypořádat nějaký rozdíl v náklonnosti.

Otázka č. 8

T - *Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?*

R1 - Zatím spíše to druhé, přiznám se. Třeba se to časem změní, mám na mysli zejména, až začne mluvit.

Otázka č. 9

T - *Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?*

R1 - Tak trochu doufám, že zatím na tom není co zkazit. Ne, myslím, že špatné to asi není.

Otázka č. 10

T - *Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?*

R1 - V této chvíli se to asi ještě říci nedá. Ale dopředu už asi mohu říci, že příliš autoritativní asi nebudu, spíše budu mít sklon k nějakému partnerskému stylu.

Otázka č. 11

T - *Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup?*

R1 - Zatím jsme nějaké zásadní rozdíly nevypoznávali.

Otázka č. 12

T - *Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?*

R1 - Asi už relativně normálně. Přece jen je poznat, že v poslední době je už ohledně tohoto jiné klima. Můj otec prohodil, že za něj by to asi bylo podivné, takže to tak možná částečně taky vnímá, ale není to nic zásadního, protože je obecně otevřený novým věcem.

Tabulka 4 – Analýza rozhovoru R1

otázka	hlavní odpovědi	kódy	kategorie
Č. 1	hraní krmení uspávání	činnost potřeba činnost	poznávání fyziologie
Č. 2	polovina času	doba	zatížení
Č. 3	také dost	doba	zatížení
Č. 4	trávíme hodně času oba	doba	konfrontace
Č. 5	jiný přístup	vztah	Význam role
Č. 6	méně ochranný	vztah	péče

	větší výzvy		
Č. 7	Nelze rozpoznat	citové pouto	Výběr z možností
Č. 8	nepřemýšlí	intuice	Výchovný styl
Č. 9	není co zkazit	přístup	výchova
Č. 10	autorita partnerství	obohacení	výchova
Č. 11	bez rozdílu	styl	výchova
Č. 12	normálně jiné klima dříve to bylo divné	bez údivu posun myšlení liberalizace	názor okolí

Tabulka 5 – Syntéza rozhovoru R1

otázka	kategorie	kódy
Č. 1 Jakým aktivitám se s ním často věnujete?	poznávání fyziologie	Rozvoj osobnosti vývoj
Č. 2 Kolik asi s ním trávíte času?	zatížení	altruizmus
Č. 3 A kolik času s ním tráví matka?	zatížení	diverzifikace
Č. 4 Myslíte, že tento poměr je dobrý?	konfrontace	komparace
Č. 5 Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?	Význam role	konfrontace
Č. 6 V čem si myslíte, že ten rozdíl spočívá?	péče	optimální vývoj
Č. 7 Máte pocit, že má Sam k některému z rodičů lepší vztah než k druhému, že k někomu víc tíhne?	Výběr z možností	emoční volba
Č. 8	Výchovný styl	strategie výchovy

Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?		
Č. 9 Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?	výchova	agogika
Č. 10 Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?	výchova	sofistikovaný
Č. 11 Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup?	výchova	procedura
Č. 12 Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?	názor okolí	evoluce

Kategorie – výstupní informace

Rozvoj osobnosti, vývoj, altruismus, diverzifikace, komparace, konfrontace, optimální vývoj, emoční volba, strategie výchovy, agogika, sofistikovaný, procedura, evoluce.

Naše zjištění – na základě provedeného rozboru

Na základě rozhovoru s účastníkem mužem, který je aktuálně na rodičovské dovolené, bylo našim úkolem objasnit rozdíl v přístupu muže k výchově, v rodině v níž je otec na rodičovské dovolené. Zjistili jsme, že dítě vyrůstá v podmětném prostředí, kde otec dbá na rozvoj osobnosti a zdravý vývoj dítěte. Muž rodič, je připraven svému potomkovi obětovat svůj čas zrovna tak, jako matka.

4.3.2 Rozhovor – respondent č. 2 DS – kódování

T – tazatel

R2 – respondent č. 2 DS

Úvod – odsouhlasení si zaznamenávání rozhovoru na záznamové zařízení a použití získaných informací v diplomové práci.

Respondent č. 2 DS

Úvod

T - *Díky, že jste si udělal čas na rozhovor. Začněme od toho nejjednoduššího. Kolik máte dětí?*

R2 - Máme tři děti.

T - *Jak se jmenují?*

R2 - Jiří, Václav, František.

T - *Jak jsou staré?*

R2 - Nejstaršímu je 6, mladšímu 4 a nejmladšímu 2 roky.

Otázka č. 1

T - *Jakým aktivitám se s nimi často věnujete?*

R2 - Čteme si, chodíme na procházky, jezdíme na kole, děti si malují, tvoří z papíru, plastelíny.

Otázka č. 2

T - *Kolik asi s nimi trávíte času?*

R2 - Manželka je dopoledne v práci, tak dopoledne celé a odpoledne společně.

Otázka č. 3

T - *A kolik času s nimi tráví matka?*

R2 - Po návratu z práce jsme celá rodina pohromadě.

Otázka č. 4

T - *Myslíte, že tento poměr je dobrý?*

R2 - Za stávající situace ano. Vycházíme z toho, že jinak to momentálně není možné.

Otázka č. 5

T - *Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?*

R2 - Myslím, že ne, ale je to individuální. Role jsou zaměnitelné, já jsem přebral roli ženy v domácnosti a manželka chodí do práce.

Otázka č. 6

T - *Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?*

R2 – Pokud momentální akce vyžaduje rychlou reakci, tak je to spíše intuitivní. Až když je po všem, tak přemýšlím, jestli jsem mohl reagovat jinak.

Otázka č. 7

T - *Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?*

R2 – Momentálně mám pocit, že ano. Skutečný stav uvidíme za pár let, kdy dítě dospěje a začne se chovat jako samostatná osoba.

Otázka č. 8

T - *Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?*

R2 – Pro mě je rozhodující porozumění, důvěra a pomoc. Chci, aby náš domov byl klidným přístavem, kam se budeme všichni rádi vracet.

Otázka č. 9

T - *Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup?*

R2 - Je možná na děti o něco přísnější než já.

Otázka č. 10

T - *Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?*

R2 - Akceptují to bez problémů.

Tabulka 6 – Analýza rozhovoru R2

otázka	hlavní odpovědi	kódy	kategorie
Č. 1	čtení procházky kolo ruční práce	činnost sport sport rozvoj	poznávání zdravý životní styl zdravý životní styl kreativita
Č. 2	celé dopoledne	altruismus	časová náročnost
Č. 3	po práci	doba	zatížení
Č. 4	stávající situace jinak to není možné	doba	nevyhnutelnost

Č. 5	Individuální role zaměnitelné	osobní nahraditelný	zastupitelnost
Č. 6	rychlá reakce intuice	kvapná odezva	bez rozmyslu
Č. 7	momentálně ano skutečnost poznáme v dospělosti	zdravý rozvoj	emoční zralost mentální stabilita
Č. 8	důvěra pomoc místo k návratu	víra podpora	pozitivní emoce
Č. 9	přísnost	nesmlouvavost	hodnotový systém
Č. 10	akceptace	uznat	akceptace

Tabulka 7 – Syntéza rozhovoru R2

otázka	kategorie	kódy
Č. 1 Jakým aktivitám se s ním často věnujete?	poznávání zdravý životní styl zdravý životní styl kreativita	rozvoj osobnosti vývoj
Č. 2 Kolik asi s ním trávíte času?	časová náročnost	altruizmus
Č. 3 A kolik času s ním tráví matka?	zatížení	diverzifikace
Č. 4 Myslíte, že tento poměr je dobrý?	nevyhnutelnost	komparace
Č. 5 Má podle Vás muž ve vý- chově jinou roli než žena?	zastupitelnost	konfrontace
Č. 6 Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intui- tivně?	bez rozmyslu	strategie výchovy
Č. 7	emoční zralost	agogika

Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?	mentální stabilita	
Č. 8 <i>Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?</i>	pozitivní emoce	Individuální selekce
Č. 9 Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup?	hodnotový systém	pestrost
Č. 10 Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?	akceptace	ztotožnění

Kategorie – výstupní informace

Rozvoj osobnosti, vývoj, altruismus, diverzifikace, konfrontace, komparace, strategie výchovy, agogika, individuální selekce, pestrost, ztotožnění.

Naše zjištění – na základě provedeného rozboru

Na základě rozhovoru s respondentem, bylo našim cílem zjistit rozdíl v přístupu muže k výchově v rodině. Z provedené analýzy a syntézy vyplývá, že je dbáno na všestranný vývoj osobnosti dítěte. Výchově je věnováno maximální možné množství času. Konfrontací otcovské a mateřské role, bylo zjištěno, že tyto dvě role jsou vzájemně zastupitelné.

4.3.3 Rozhovor – respondent č. 3 JZ – kódování

T – tazatel

R3 – respondent č. 3 JZ

Úvod – odsouhlasení si zaznamenávání rozhovoru na záznamové zařízení a použití získaných informací v diplomové práci.

Respondent č. 3 JZ

Úvod

T - *Díky, že jste si udělal čas na rozhovor. Začneme od toho nejjednoduššího. Kolik máte dětí?*

R3 – Máme 3 děti, tedy pokud se Ondra se Šárkou ještě počítají jako děti.

T - *Jak se jmenují?*

R3 - Ondřej, Šárka a Jolana.

T - *Jak jsou staré?*

R3 – Ondra je náš nejstarší syn bylo mu 20, prostřední je Šárka té bude letos 17 a náš nejmenší mazlíček Jolanka bude mít brzy 4.

Otázka č. 1

T - *Jakým aktivitám se s nimi často věnujete?*

R3 – Nejraději podnikáme společné výlety. S nejmladší Jolanou hrajeme různé hry, a pak jsou to pravidelné denní rituály, chystání jídla, pohádky před spaním a hygiena.

Otázka č. 2

T - *Kolik asi s nimi trávíte času?*

R3 – S nejmladší dcerou strávím cca 48 hodin týdně, to je jako směna v zaměstnání, cca 4 hodiny týdně se staršími.

Otázka č. 3

T - *A kolik času s nimi tráví matka?*

R3 – S mladší dcerou je méně, než já. Odhaduji to tak na 26 hodin týdně, se staršími nedokážu říct kolik – asi taky 4.

Otázka č. 4

T - *Myslíte, že tento poměr je dobrý?*

R3 - Myslím, že za stávající situace, kdy žena podniká, to není špatný poměr. Mohlo by to být určitě i horší. Ale ideálně by měl být 50 na 50.

Otázka č. 5

T - *Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?*

R3 - ano

(Pokud ano, v čem se liší, pokud ne, proč)

Otec má jiný přístup k synovi než matka a k dceři mají také rozdílné přístupy.

Otázka č. 6

T - *Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?*

R3 - Přemýšlím jen, když se vyskytnou problémy. Takže spíše intuitivně.

Otázka č. 7

T - *Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?*

R3 - Má spousty nedostatků, ale není to zase tak hrozné.

Otázka č. 8

T - *Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?*

R3 - Škola hrou. Snažím se jít příkladem. Pozitivní motivace. Nepoužívám nesmyslné podmínky.

Otázka č. 9

T - *Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup?*

R3 - Má jiný přístup.

(Pokud jiný, v čem?)

Prostě každý hraje svoji roli, tak jak zrovna umíme.

Otázka č. 10

T - *Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?*

R3 - Okolí to vůbec neřeší, všichni blízcí kolem nás vědí, že žena provozuje časově náročnou živnost a že se jí daří. Myslím, že nám fandí.

Tabulka 8 – Analýza rozhovoru R3

otázka	hlavní odpovědi	kódy	kategorie
Č. 1	společné výlety hry uspokojování potřeb ochrana zdraví	aktivita bezpečnost	pestrost
Č. 2	jako směna v zaměstnání	vytíženost	obětování
Č. 3	méně než já	doba	komparace
Č. 4	Ideálně na půl	vyrovnanost	konfrontace
Č. 5	rozdílné přístupy	odlišnost	diferenciace

Č. 6	když jsou problémy	hašení	začleňování
Č. 7	jsou nedostatky ale není to hrozné	obohaceni	hodnota
Č. 8	Jít příkladem Pozitivně motivovat	podpora	rozvoj osobnosti
Č. 9	má svoji roli	přístup	výchovný styl
Č. 10	okolí to neřeší fandí nám	posun myšlení	liberalizace

Tabulka 9 – Syntéza rozhovoru R3

otázka	kategorie	kódy
Č. 1 Jakým aktivitám se s ním často věnujete?	pestrost	optimální vývoj
Č. 2 Kolik asi s ním trávíte času?	obětování	altruismus
Č. 3 A kolik času s ním tráví matka?	komparace	nerovnováha
Č. 4 Myslíte, že tento poměr je dobrý?	konfrontace	diverzifikace
Č. 5 Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?	diferenciace	podpora sebedůvěry
Č. 6 Přemýšlíte o výchově nebo k ní přistupujete intuitivně?	začleňování	krizový management
Č. 7 Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?	hodnota	rozvoj osobnosti
Č. 8 Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?	rozvoj osobnosti	kladný přístup
Č. 9 Vaše manželka má jiný nebo	výchovný styl	pevná citová vazba

stejný přístup?		
Č. 10 Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?	liberalizace	ztotožnění

Kategorie – výstupní informace

Optimální vývoj, altruismus, nerovnováha, diverzifikace, podpora sebedůvěry, krizový menežment, rozvoj, osobnosti, kladný přístup, pevná citová vazba, ztotožnění.

Naše zjištění – na základě provedeného rozboru

Rozborem rozhovorů jsme došli k závěru, že obětavá výchova otcem nenaruší optimální vývoj dítěte, u kterého je podporována již od útlého věku sebedůvěra. Ve výchově je potřeba zachovat kladný přístup. Pouze řešení krizových situací si vyžaduje zvláštní výchovné scénáře. I když o dítě celodenně pečuje otec, přetrvává pevná citová vazba na dítě. Okolí rodiny je se stavem, kdy pečuje muž ztotožněné.

4.3.4 Rozhovor – respondent č. 4 VZ – kódování

T – tazatel

R4 – respondent č. 4 VZ

Úvod – odsouhlasení si zaznamenávání rozhovoru na záznamové zařízení a použití získaných informací v diplomové práci.

Respondent č. 4 VZ

Úvod

T - *Díky, že jste si udělal čas na rozhovor. Začněme od toho nejjednoduššího. Kolik máte dětí?*

R4 – Děti máme 3.

T - *Jak se jmenují?*

R4 - Vendelín, Elizabeth a Margita

T - *Jak jsou staré?*

R4 – Nejstaršímu Vendovi jsou 4 roky, Bětka má 2 roky a nejmladší Margitka má teprve 1.

Otázka č. 1

T - *Jakým aktivitám se s nimi často věnujete?*

R4 - Hry, vláčky, malování a vyrábění, jezdění na kole, procházky.

Otázka č. 2

T - *Kolik asi s nimi trávíte času?*

R4 – V podstatě jsem s nimi celý den, od rána do večera. Může to být klidně i 14 hod/den

Otázka č. 3

T - *A kolik času s nimi tráví matka?*

R4 – Matka má na ně kvůli pracovní vytíženosti daleko méně času. Myslím, že jim věnuje tak 2hod/den.

Otázka č. 4

T - *Myslíte, že tento poměr je dobrý?*

R4 - Pokud nechceme umřít hladu, tak musí někdo chodit do práce.

Otázka č. 5

T - *Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?*

R4 – Ano.

(Pokud ano, v čem si myslíte, že ten rozdíl spočívá?)

Vzor druhého pohlaví, ovlivňuje pohled na sebe sama (kluk chce být jako táta, dcera má být tátova princezna), jiné komunikační vzory atd.

Otázka č. 6

T - *Máte pocit, že Vaše děti mají k některému z rodičů lepší vztah než k druhému, že k někomu víc tíhnou?*

R4 - Ano, mám pocit, že jsou více fixované na mě, ale to je dáno patrně věkem dětí.

Otázka č. 7

T - *Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?*

R4 - Přemýšlím, ale intuice má svoji roli (nebo to jak mě vychovávali rodiče?)

Otázka č. 8

T - *Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?*

R4 - Objektivně jsou vychovaně, poděkují, poprosí, omluví se, subjektivně jsem kritický a vidím zádrhele ve výchově.

Otázka č. 9

T - *Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?*

R4 - Možná jen, že musí vidět, že jejich chování má následky. Pokud si rozbijí hračku, možná půjde spravit. Když ne, bude rozbitá.

Otázka č. 10

T - *Vaše žena má jiný nebo stejný přístup?*

R4 - Občas se nemůžeme dohodnout na stylu trestu.

Otázka č. 11

T - *Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?*

R4 - Nám to tak vyhovuje. A jsem rád, že s dětmi mohu trávit tolik času. O názor okolí na netradiční rozdělení rolí se spíš nezajímám. Stejně si, ale nevybavuji, že by to někdo negativně komentoval.

Tabulka 10 – Analýza rozhovoru R4

otázka	hlavní odpovědi	kódy	kategorie
Č. 1	hry malování, vyrábění, procházky, sporto- vání	činnost tvoření	kreativita
Č. 2	celý den	doba	zatížení
Č. 3	pracovní vytíženost méně času	zatížení	zaneprázdnění
Č. 4	nechceme umřít hlady pracovat se musí	nutnost	uspokojení potřeb

Č. 5	vzor druhého pohlaví, ovlivňuje pohled na sebe sama	jiný pohled	diverzifikace
Č. 6	fixace na tatínka	nenahraditelnost	význam role
Č. 7	přemýšlím vliv mých rodičů	s rozmyslem zkušenost	emoční stabilita
Č. 8	Objektivně jsou vychované, ale zádrhele vidím	slušnost	osobnost
Č. 9	chování má následky	nést zodpovědnost	odpovědnost za vlastní činy
Č. 10	občas se neshodneme	zadržávání	kolize
Č. 11	jsme spokojeni, s dětma jsem rád, okolí neřeším, přijímáno bez výhrad	uspokojení	evoluce

Tabulka 11 – Syntéza rozhovoru R4

otázka	kategorie	kódy
Č. 1 Jakým aktivitám se s ním často věnujete?	kreativita	rozvoj schopností
Č. 2 Kolik asi s ním trávíte času?	zatížení	stresující
Č. 3 A kolik času s ním tráví matka?	zaneprázdnění	nezúčastněnost
Č. 4 Myslíte, že tento poměr je dobrý?	uspokojení potřeb	kladné emoce
Č. 5 Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?	diverzifikace	přiměřenost výchovných vzorů

Č. 6 Máte pocit, že Vaše děti mají k některému z rodičů lepší vztah než k druhému, že k někomu víc tíhnou?	význam role	emoční volba
Č. 7 Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?	emoční stabilita	agogika
Č. 8 Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?	osobnost	vypořádání se s konflikty
Č. 9 Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?	odpovědnost za vlastní činy	samostatnost
Č. 10 Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup?	kolize	konfrontace
Č. 11 Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?	evoluce	kladné emoce

Kategorie – výstupní informace

Rozvoj schopností, stresující, nezúčastněnost, kladné emoce, přiměřenost výchovných vzorů, emoční volba, agogika, vypořádání se s konflikty, samostatnost, konfrontace, kladné emoce.

Naše zjištění – na základě provedeného rozboru

Provedenou indukci jsme došli k závěru, že v rodině, kde otec věnuje výrazně více času výchově než matka, dochází k fixaci dítěte na otce. Zúčastněný je zastáncem volného výchovného stylu, kdy přenechává zodpovědnost za činy a rozhodování na dítě. Při konfrontaci výchovných metod rodičů dochází ke kolizím, kdy matka zastává přísnější metody

výchovy. Zcela jednoznačně nemůžeme tento fakt vyloučit, jako další možný důvod fixace na otce.

4.3.5 Rozhovor – respondent č. 5 PH – kódování

T – tazatel

R4 – respondent č. 5 PH

Úvod – odsouhlasení si zaznamenávání rozhovoru na záznamové zařízení a použití získaných informací v diplomové práci.

Respondent č. 5 HV

Úvod

T - *Díky, že jste si udělal čas na rozhovor. Začněme od toho nejjednoduššího. Kolik máte dětí?*

R5 - 3

T - *Jak se jmenují?*

R5 - David, Petra, Libor

T - *Jak jsou staré?*

R5 - 22,15,4

Otázka č. 1

T - *Jakým aktivitám se s nimi často věnujete?*

R5 – Často je беру na zahradu a do lesa, kde si hrajeme, ale také je učím pracovat. Ve volných chvílích čteme, baví nás stavebnice, ale díváme se i na televizi.

Otázka č. 2

T - *Kolik asi s nimi trávíte času?*

R5 – S Davidem v podstatě žádný, cítí se dospěle a vede svůj vlastní život. Občas si povykládáme. Když byl menší, tak to bylo samozřejmě jiné, to jsme si spolu také hráli a chodili ven, i když času jsem měl asi na něho méně, než teď na Liborka. Bylo to dáno poměrně časově náročným zaměstnáním. Liborkovi věnuji téměř všechn svůj čas. Peťa je taky docela samostatná.

Otázka č. 3

T - *A kolik času s nimi tráví matka?*

R5 – Žena pomáhá Petře se školou, když přijde s práce. Pak je se mnou a Liborkem než jde spát.

Otázka č. 4

T - *Myslíte, že tento poměr je dobrý?*

R5 - Nepřemýšlel jsem o tom. Ale myslím, že mi to tak vyhovuje. Starších dětí jsem si moc neužil, když byly malé, tak si to teď vynahrazuji.

(pokud ne, zeptat se proč a pak jaký by byl ideální, pokud ano, zeptat se proč)

Otázka č. 5

T - *Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?*

R5 – Žena je spíše pečovatelka, dává na děti pozor, aby se jim nic nestalo. Muž má asi ten práh vidiny možného rizika posunutý o kousek dále a dovolí dětem více odvážné kousky.

Otázka č. 6

T - *Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?*

R5 – Snažím se jít příkladem, ale nějaké zásadní vlastní myšlenky do toho nedávám.

Otázka č. 7

T - *Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?*

R5 - Asi daří, ale jak děti porostou a my budeme starší, můžeme se na to dívat jinak.

Otázka č. 8

T - *Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?*

R5 – Jediné co asi používám, je zákaz oblíbených aktivit (zákaz na počítač, zákaz dívání na pohádky)

Otázka č. 9

T - *Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup?*

R5 – Jiný.

(Pokud jiný, v čem?)

Není tak trpělivá, odmlouvání řeší hned a rázně.

Otázka č. 10

T - *Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?*

R5 – Okolí to vnímá pozitivně. Je docela fajn, že se tatínci zapojují do výchovy svých dětí od útlého věku.

Tabulka 12 – Analýza rozhovoru R5

otázka	hlavní odpovědi	kódy	kategorie
Č. 1	hra, ale i práce venku	aktivity	poznávání
Č. 2	s nejstarším a prostředním minimálně, nejmladšímu všechen	obětování	vytíženost
Č. 3	je s námi po práci	splynutí	péče
Č. 4	nepřemýšlel, vyhovuje, starší neužil, vynahrazuji si to	dohánění	pocit naplnění
Č. 5	žena pečuje, muž nevidí rizika	odlišnost rolí	výchovný styl
Č. 6	jít příkladem	vzor	zastupitelnost
Č. 7	daří, uvidíme, až budeme starší	úspěšnost	důvěra v to co přijde
Č. 8	zákaz oblíbených aktivit	cukr a bič	odměny a tresty
Č. 9	méně trpělivosti více razance	energičnost, přís-nost	dvojí měřítko
Č. 10	pozitivně	akceptace	ztotožnění

Tabulka 13 – Syntéza rozhovoru R5

otázka	kategorie	kódy
Č. 1	poznávání	rozvoj schopností

Jakým aktivitám se s ním často věnujete?		
Č. 2 <i>Kolik asi s nimi trávíte času?</i>	vytíženost	diverzifikace
Č. 3 A kolik času s ním tráví matka?	péče	potřeba jistoty
Č. 4 Myslíte, že tento poměr je dobrý?	pocit naplnění	přísun podnětů
Č. 5 Má podle Vás muž ve výchově jinou roli než žena?	výchovný styl	mužský vzor
Č. 6 Přemýšlíte o výchově, nebo k ní přistupujete spíše intuitivně?	zastupitelnost	výchovné modely
Č. 7 Jak se Vám podle Vašeho názoru výchova dětí daří?	důvěra v to co přijde	seberealizace dítěte
Č. 8 Máte nějakou specifickou výchovnou metodu?	odměny a tresty	přirozená a logická důslednost
Č. 9 Vaše manželka má jiný nebo stejný přístup?	dvojí měřítko	odlišnost stylů
Č. 10 Jak na situaci, v níž jste s dítětem tolik času Vy, reaguje Vaše okolí?	ztotožnění	akceptace

Kategorie – výstupní informace

Rozvoj schopností, diverzifikace, potřeba jistoty, přísun podnětů, mužský vzor, výchovné modely, seberealizace dítěte, přirozená a logická důslednost, odlišnost stylů, akceptace.

Naše zjištění – na základě provedeného rozboru

Rozborem textů získaných přepisem rozhovorů, jsme zjistili, že otec rozvíjí u dětí takové pracovní návyky, které by jim matka nebyla schopna poskytnout. Matka s dětmi řeší spíše školní povinnosti, na rozdíl od otce, který je vede k manuálním dovednostem, které jsou nutné k zajištění chodu velkého domu a přilehlých pozemků. Náročnost povolány ženy se odráží na výchovném stylu, kdy je patrná nízká míra trpělivosti a razantnost. Postoj okolí ke způsobu zajištění péče je pozitivní.

ZÁVĚR

Ve výzkumném vzorku byl proveden záměrný výběr osob, které se narodily v 70. letech minulého století. U všech bylo možné pozorovat zralost a to nejen věkovou, ale i rozumovou. Rodiny jsou vícečetné, kdy prvorozené dítě je již dospělé a připravuje se na opuštění hnízda. Výchova prvorozených dětí byla převážně na bedrech matky. Zúčastnění se shodují, že je rodičovská dovolená i přes svoji náročnost pro ně zajímavá a inspirující. Náladovost a střídající se vývojová období dětí, snáší mnohem lépe než při výchově prvorozených potomků. Muži dokáží své potomky podpořit v náročných aktivitách, rozvíjí u nich smysl pro logické myšlení. Rodiny i přátelé všech zúčastněných volbu výchovy otcem vnímají kladně a s pochopením. Bez náznaku kritiky, výsměchu či opovržení. Svých rozhodnutí opustit pracovní kariéru a zůstat doma nelitují.

Přínos této práce spatřujeme v potvrzení teorie, že muž na rodičovské dovolené je schopen zajistit výchovu dítěte stejně dobře jako matka, přičemž názor na výchovu aktivní výchovu otcem ze strany blízkého okolí je pozitivní. Dětem se ve velké míře dostává mužského vzoru.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. AUGUSTYN, Józef, 2004. *Být otcem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 80-7192-581-0.
2. BAKALÁŘ, Eduard, 2002. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá žít*. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-605-0.
3. BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Vyd. 3. Bratislava: public promotion, s.r.o. ISBN 978-80-969944-0-3.
4. BALLNIK, Peter, 2012. *Otcem i po rozvodu*. Praha: Portál. ISBN 80-262-0150-2.
5. BOUDON, Raymond a kol., 2004. *Sociologický slovník*. Olomouc: UPOL. ISBN 80-244-0735-3.
6. BURGESSOVÁ, Adrienne, 2004. *Návrat otcovství*. Brno: Jota. ISBN 80-7217-296-4.
7. BOWLBY, John, 2010. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-670-4.
8. BOWLBY, John, 1988. *A SECURE BASE Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. London: Routledge. ISBN 0-465-07597-5. [on line], dostupné z: <http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/33870443/John-Bowlby-A-Secure-Base-Parent-Child-Attachment-and-Healthy-Human-Development-1990.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1492119571&Signature=w%2BfBhvTss6HYSACo6ECFto%2FQ4yU%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DJohn-Bowlby-A-Secure-Base-Parent-Child-A.pdf>
9. ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, 2001. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-463-X.
10. ČÁP, Jan, 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV. ISBN 80-85866-15-3.
11. FONTANA, David, 2003. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-626-8.
12. HAVLÍK, R. KOŤA, 2002. *J. Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-635-7.
13. HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1168-3.

14. HORÁKOVÁ, Naděžda, 2004. *Problémy harmonizace rodinného a pracovního života*. [on line], dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/2004-2/problemy-harmonizace-rodinneho-a-pracovniho-zivota>.
15. HRDLIČKOVÁ, Alena, 2007. *Úvod do gender studies*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 978-80-86708-41-6.
16. JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0
17. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-383-3.
18. LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1284-0.
19. MALÝ, Stanislav, KRÁL Miroslav, a HANÁKOVÁ Eva, 2010. *ABC ergonomie*. Vyd. 1. Praha: Professional Publishing. ISBN 978-80-7431-027-0.
20. MAŘÍKOVÁ, Hana, 2010. *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často kládeme...* Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-025-4.
21. MAŘÍKOVÁ, Hana, RADIMSKÁ, 2011. Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže. [on line], dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/aktuality/priority-a-postupy-vlady-pri-prosazovani-rovnych-prilezitosti-pro-zeny-a-muze-schvaleny-vladou-88593/>.
22. MATĚJČEK, Zdeněk, 1992. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN. ISBN 80-0425-236-2.
23. MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako vztahová síť*. Praha: Slon. ISBN 80-86429-19-9.
24. MOŽNÝ, Ivo, 2008. *Rodina a společnost*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-8086429-87-8.
25. MOŽNÝ, Ivo, 1999. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-75-3.
26. NOVÁK, Tomáš, 2013. *Jak vychovat sebevědomé dítě*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 80-247-4522-0.
27. PETRUSEK, Miloslav, 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
28. PLHÁKOVÁ, Alena, 2006. *Dějiny psychologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-0871-3.

29. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 2013. *Pedagogický slovník: Nové, rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Portál. ISBN 80-262-0403-9.
30. SEDLÁČEK, Lukáš; PLESKOVÁ, Kateřina, 2008. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí. ISBN 80-903228-9-1.
31. SEDLÁČEK, Lukáš, 2008. *Mýty o otcovství*. In: Plesková K., Sedláček L. (Eds.) *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí Brno. ISBN 978-80-903228-9-1.
32. SMÉKAL, Vladimír, MACEK, Petr, 2002. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister Principal. ISBN 80-85947-83-8.
33. SOKOL, Ladislav, 1970. *Sociologický slovník*. Bratislava: Epona.
34. STRAŠÍKOVÁ, Blanka, 2004. *V roli rodičů a prarodičů*. Praha: Husitská teologická fakulta UK. ISBN 80-2460848-0.
35. ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Model devíti polí způsobu výchovy v rodině (Čáp, Mareš, 2001, s. 306).....	32
Tabulka 2 – Přehled o provedení rozhovorů.....	43
Tabulka 3 Informace o souboru.....	43
Tabulka 4 – Analýza rozhovoru R1.....	46
Tabulka 5 – Syntéza rozhovoru R1.....	47
Tabulka 6 – Analýza rozhovoru R2.....	50
Tabulka 7 – Syntéza rozhovoru R2.....	51
Tabulka 8 – Analýza rozhovoru R3.....	54
Tabulka 9 – Syntéza rozhovoru R3.....	55
Tabulka 10 – Analýza rozhovoru R4.....	58
Tabulka 11 – Syntéza rozhovoru R4.....	59
Tabulka 12 – Analýza rozhovoru R5.....	63
Tabulka 13 – Syntéza rozhovoru R5.....	63